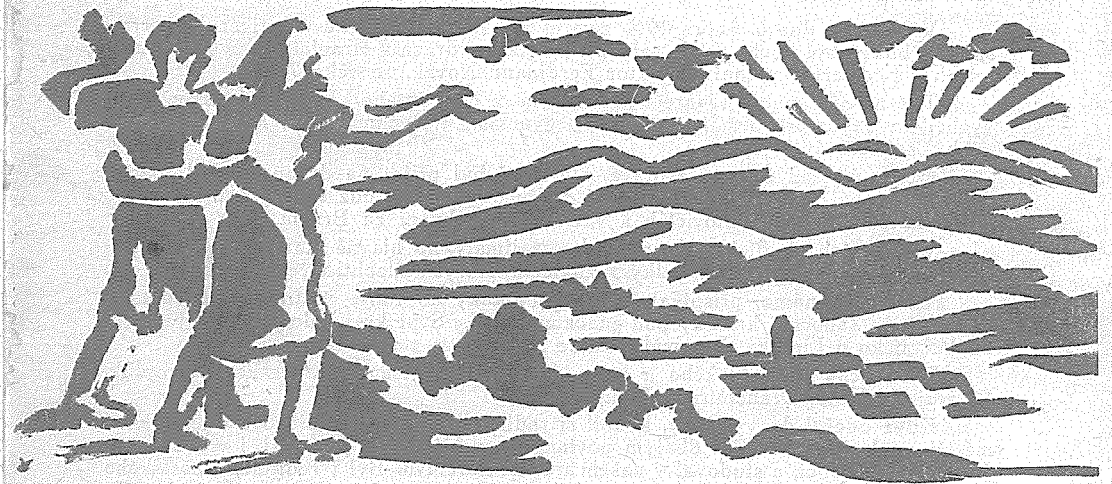


Záhorská kronika



»Záhorská kronika« vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka n. B. — Předplatné ročně 12 K (poštou), po 1 lednu doplatné 14 K. Placení se děje složnými lístky šekového úřadu číslo 100.630 Brno. — Odběratelem se stává, kdo nevrátí 1. číslo. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a tel. v Brně č. 69.140-VI, ze dne 18. srpna 1925. — Podací pošt. úřad; Dolní Újezd u Lipníka n. B.

Redaktor a vydavatel Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lipníka nad Bečvou
Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově

Obsah 3. čísla: Antonín Fröhlich: Popis dvorů panství hranického z r. 1621. — J. Mraček: Lipník v Břežanově »životě Petra Voka z Rožmberka.« — Dr. Miloš Zaleský: Moudřivláček obecný jihoevropský (Remiz pendulinus pendulinus L.) na Lipensku. — Florian Zapletal: Bochoř u Přerova r. 1828. — Bohumír Indra: Dům a špitál hranických Bratří. — Bohuš Vybíral: Třebechovický příklad a hranický záměr rodáckých sjezdů — Dr. Miloš Zaleský: Opál menilit od Dolních Nětčic. — Josef Chromý: Soptící krápníky.

Pověsti našeho kraje: Tajný sklep habánský. (Z Uhřic.) — Bílá paní. (Z Dřevohostic.) — Žebrák čarodějem. (Ze Lhoty.) — Zakletý myslivec. (Z Jezernice.) — Pohřbení za živa. (Z Veselíčka.) — Proč je na fazulích šev. (Ze Soběchleb.) — O bezhlavém muži. — Skrytý poklad. — Strítežský vodník. — O čarodějníkovi. (Ze Stríteže.)

Za Ferdinandem Novákem.

Ve čtvrtek dne 6. února 1941 zemřel a v neděli za velké účasti in kroměřickém hřbitově byl pochován bývalý přednosta na dráze v Hranicích a v posledních letech v Kroměříži, vrchní inspektor Ferdinand Novák, ve věku 71 let.

Týž narodil se ve Vinarech u Přerova v části zvané »Dvůr«, obecnou školu vychodil v Předmostí a maturu složil na gymnasiu v Rychnově nad Kněžnou, v sev. vých. Čechách.

Měl v úmyslu studovati práva, ale když byl přijat na dráhu, nechal toho a pokud vím, byl na stanicích v Bzenci, v Bučovicích, odkudž měl i svou manželku Annu Zelenou, pak v Letovicích a v Božím Požehnaní za Brnem.

Ve volných chvílích rád cestoval a zajímaly ho hlavně staré stavitelské památky a archivy, takže byl velkým znalcem starých šlechtických rodů.

Pokud mi známo, přispíval i cennými články do Farn. věstníku v Předmostí a hlavně do Záhorské kroniky pod značkou »F. N.« Svůj kraj miloval a rád jezdil na Veselíčko u Lipníka, kde měl dům se zahradou a s pozemky.

Byl ducha vlasteneckého a svým dětem dával jména staročeská: Svatopluk, Bořivoj, Ludmila, Drahomíra a Bohumila.

Když odešel do výslužby, koupil si rodinný domek ve Stoličkové ulici v Kroměříži a zde i zemřel. Byl dbalým povinností, u dráhy rád pracoval, i v sociálních institucích na obci, a studoval v našem arcibisk. archivu. Byl i ředitelem městského musea. Škoda jeho velkých vědomostí!

Alois Novák.

NB. V příštích číslech uveřejníme další články zesnulého. Čest jeho světlé památce!

Redakce Z. k.

Redakci došlo:

Dr. Jos. Skutil: *Gallašovy mytické povídky* o bozích a bohyních moravských Slovanů. (Podle rukopisu z r. 1820.) Vyšlo v knižnici »Našeho Valaška« č. 2. Nákladem Miloše Kašlíka ve Valašském Meziříčí. Upozorňujeme na toto dílo zvláště naše odběratele Z. k., neboť obíráme se osobností Gallašovou zvláště pracemi Dr. Bohuše Vybírala a j. Zaslouhuje všeobecné pozornosti.

Upozorňujeme na *Vlastivědné náčrty* pro 3. postupný ročník (100 listů za K 25.—) a *Vlastivědné náčrty* pro čtvrtý postupný ročník (80 listů za K 24.—). Jejichž autory jsou učitelé A. Jelínek a M. Jelínková. Doporučujeme k zakoupení do všech učitelských knihoven. Objednávky vyřizuje: Marie Jelínková, Svépravice, p. Horní Počernice.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhohří a Pobečví.

Vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou.

Ročník XXIII.

Březen 1941.

Číslo 3.

Antonín Fröhlich:

Popis dvorů panství hranického z r. 1621.

R. 1612 stal se držitelem Hranic Václav Mol z Modřelic, který zařídil si zámek s nevidanou nádherou. Byl držitelem panství hranického a drahotušského a vlastnil i v Lipníku na panství helfenštejnském dvůr, dům a mlýn. Pocházel z rytířské rodiny slezského původu. V té době dostalo se mu přijetí do stavu panského.

V roce 1618 vzniklo povstání v Čechách a na Moravě proti císaři Ferdinandovi II. Pán Václav Mol z Modřelic se činně zúčastnil povstání proti císaři, neboť zasedal v době povstání v stavovském direktoriu. Po nešťastné bitvě bělohorské bylo mu všechno jmění zabaveno a on v Olomouci uvězněn, kdež ve vězení zemřel.

Císař Ferdinand II. udělil 16. dubna 1622 Hranice se zámekem a s nimi celé panství i okolní Drahotuše, Lipník s hradem Helštýnem jako odměnu kardinálu Františku knížeti z Dietrichštejna, biskupu olomouckému. Ten pověřil již v roce 1621 jako komisaře Kryštofa Karla Podstatského z Prusinovic a Jana Fendrycha Štolce z Rybnsdorfu k zhlédnutí a sepsání inventáře a svršků po panu Václavovi Molovi, »jak se na zámku při panství a dvořích hranického a drahotušského našly...«

Inventář renaissančního zámku v Hranicích z roku 1621*) uveřejnil dr. Frant. Hrubý v pojednání »*Selské a panské inventáře v době předbělohorské*« v Českém časopise historickém, roč. XXXIII. V pojednání upozorňuje na historickou jejich cenu. Poukazuje na nich, jak žily i naše vyšší kruhy šlechtické, jakožto vlastní nositelé politické moci a representant národa a jak vypadal jich dům, jak se v nich znenáhla obrážejí cizí kulturní vlivy, jež pak formují z naší staročeské společnosti 16. století zcela novou společenskou vrstvu, mocně proniknutou vzdělaností i jemnějším životem jižní a západní Evropy. — Ke konci století 16. a v počátcích století 17. roste smysl pro hlubší otázky a množící se touha po vzdělání, vzbuzené od dob habsburských.

Zajímavý pohled takový z první čtvrti století 17. poskytuje otištěný inventář zámku v Hranicích, z něhož uveřejňujeme další části,

*) Zámecký archiv v Mikulově. Hist. arch. sv. 200.

kteře poskytují další pohled do života zemědělského s popisem dvorů a s údaji o množství dobytka.

V inventáři jsou otistěny také kapitály Molovy, pokud byly rozpůjčeny, které předně uvádíme.

* * *

Léta 1621 6. Juli od nás Kryštofa Karla Podstatského z Prusinovic a Jana Fendrycha Štolce z Rybnsdorfu, jakožto od J. V. K. M. pana Kardynála z Dytrichštejna, jménem J. M. C. k tomu nařizených komisařův zhlídnuté a do tohoto inventáře potažené sou věci a svrsky panu Václavovi Molovi někdy náležející, jakž se na zámku při panství a dvořích hranického a drahotoušské(!) našly, jakž následuje.

Nejprve peněžitého reštu dle poslední týhodní ceduly, což na větším díle poddaný podlužni sou 4.102 fl. 4 gr. 3 den.

Obilí v slámě neomláčeného žádného se nenachází. Sladu pšeničného 198 měřic. Rži na zrně 383 měř. Mouky režnej 11 měř. 3/4. Ječmene na zrně 14 měř. 2 1/2 čtvrtce. Ovsu na zrně 2025 měř. 2 čtvrtce. Pohanky na zrně 141 měřic. Hrachu na zrně 2 měř. 1 čtvrtce. Prosa na zrně 1 měř. 2 čtvrtce. Semence konopného na zrně 20 měř. Kaše pohančenej 15 měř. 2 čtvrtce. Kaše prosnej 2 čtvrtce. Kaše brovej 3 čtvrtce.

Další jest otistěno: Č. Č. H. XXXIII, Hrubý Fr.: Selské a panské inventáře v době předbělohorské, str. 264 a další.

Zápis na 100 fl. na Jiříka rejnšpergera, zapsaný na pana Vilíma Bravanského pod sekrytem na summu 200 fl. Zápis panu Molovi od některých osob ze stavův na summu 6000 fl. poč. mor. Zápis na Alexandra Holuba s rukojměmi na summu 100 fl. Zapsaný na pana Jindřicha Hyzle na summu 200 tolarův širokých. Zápisy na Joachyma Rašice s rukojměmi na summu 200 fl. Zápis s rukojměmi na pana Adama Lva Lička na summu 5.000 fl. poč. mor. Zápis na pana Adama Štastného Žampacha na summu 2.000 fl. poč. mor. Zápis na pana Adama Žampacha Štastného na summu s rukojměmi 600 fl. poč. mor. Zápis na pana Adama Štastného summu 200 fl. Zápis na téhož p. Žampacha na summu 1000 fl. poč. mor. Zápis na pana Ladislava z Lobkovic s rukojměmi na summu 5.132 fl. 25 gr. 5 den. Zápis na téhož pana z Lobkovic na summu 3.000 fl. mor. Zápis rukojměmi na pana Albrechta Eusebiuse z Waldštejna na summu 4.000 fl. mor. Zápis od téhož pana z Waldštejna s rukojměmi na summu 3.000 fl. poč. mor. Zápis na téhož pana z Waldštejna na summu 6.000 fl. poč. mor. Zápis na pana Jana Václava Sedlnického na summu 1.000 fl. poč. mor. Zápis na pana Vilíma Sedlnického s rukojměmi na summu 150 fl. Zápis na pana Jana Václava Sedlnického na summu 2.000 fl. Zápis na pana Thase Václava Podstatského na summu 930 fl. poč. mor. Zápis na pana Ladislava z Lobkovic na summu 2.500 fl. Zápis na pana Kryštofa Karla Podstatského na summu 900 fl. Zápis na pana Bohuše Kokorského na summu 900 fl. Zápis na pana Jana Štastného Podstatského na summu 1.860 fl. Zápis na pana Vilíma Bravatnského na summu 1.000 fl. Zápis na pana Zdenka Přepýtského na summu 300 fl. Zápis na pana Stanislava Pav-

lovského na summu 305 fl. Zápis na pana Beneše Pražmu na summu 600 fl. Zápis na pana Adama Dobšice na summu 100 fl. Zápis na pana Adama Žampacha na summu 500 fl. Zapsání na téhož p. Adama Žampacha na summu 200 fl. Zapsání na téhož p. Žampacha na summu 700 fl. Zapsání na téhož p. Žampacha na summu 10 fl. Též jeho zapsání na summu 130 fl. Zápis na paní Maryji Alžbětu Žampachovou na summu 150 fl. Zapsání na pana Adama Žampacha na pět mtů ovsa. Zapsání na téhož pana Žampacha na summu 50 fl. Item zapsání na summu 100 fl. Item zapsání na summu 50 fl. Item zapsání na summu 10 fl. Item zapsání na 10 fl. Item zapsání na 50 fl. Item zapsání na 50 fl. Item revers na 10 fl.

Panských koní na zámku zůstávajících: Koně plesnivé kočářské, které měli panu Maximiliánovi z Lichtenštejna darované bejti 4, kůň hnědý panský kropenej a plesnivej po panu zlínským, ku kterému se paní Anna z Hofu právo jmiti hlásí.

Při dvoře horním hranickým: Krav dojných, pronajetejch Židovi Mojžíšovi 43 kusy, krávy čelední 2, bejky k plemenu 2, jalovice dvouletá 1, telat odstavených 4, — 52 kusy.

Dobytka svinského 64 kusy. — Ovec starejch na kocení 1133 kusy, beran k plemenu 9 kusů, jehnic ročních 126 kusů, škopů ročních 101 kus, beranů letoších přimnožených 15 kusů, jehnic letoších 306 kusů, škopů letoších 237 kusů. — Summa dobytka ovčího v tom dvoře zůstává 1927 kus.

Kohút indiánský 1, slepic prostejch 6, kohuti 3, husí starejch i s houserem 8 kusův, husí mladejch 25 kusův.

Při dvoře Opatovským: Krav dojných na pána 19, krávy čelední 2, bejci k plemenu 3, jalovic 3letých 8, jalovic 2letých 4, volky 3letý 3, volky 2letý 3, telat ostavených 4. Summa dobytka hovězího v tom dvoře 46 kusův.

Dobytka svinského 40 kusů, husí starejch i s houserem 10, husí mladejch 20, slepic i s kohoutem 30, kuřat 8, ovec na okocení starejch 250, beranů starejch k plemenu 36, škopů starejch 35, jehnic ročních 45, škopů ročních 71, škopů letošního roku přimnožených 86, jehnic letoších 94, beranů letoších 10. Summa dobytka ovčího v témž dvoře 657.

Při dvoře Klokočským: Krav dojných na pána 23, krávy čelední 2, bejk k plemenu 1, bejci letoší 2, jalovic dvouletých 9, volek dvouletý 1. — 38 kusův.

Dobytka svinského 38 kusů, škopů 2letých 57, škopů ročních 49, jehnic ročních 38, beranů starejch k plemenu 31, beranů ročních 20. Summa dobytka ovčího 195 kusův.

Při dvoře Střítezkým: Krav dojných na pána 5, kráva čelední 1, jalovic 3letých 4, volků 3letých 5, jalovic dvouletých 3. — 18 kusův. Dobytka svinského 8 kusův, husí starejch i s houserem zůstává 8, husí mladejch 3.

J. Mráček:

Lipník v Březanově „Životě Petra Voka z Rožmberka“.

(Cesty vrchnosti na Moravu, úředníci a drobné příběhy.)

Ještě téhož roku - 1580 - kdy Petr Vok z Rožmberka pojal na zámku Bechyni za manželku Kateřinu z Ludanic, dědičku panství Helfštýnského, vykonali manželé Rožmberští cestu na Moravu, aby navštívili hrad Helfštýn a prohlédli dědictví po rodičích Kateřiny z Ludanic.

Tak se pak dalo skoro každého roku až do doby, kdy hrad Helfštýn a panství s městem Lipníkem byly prodány Hynkovi Bruntálskému z Vrbna r. 1593.

Na prvou cestu r. 1580 vydali se z Bechyně manželé Rožmberští ve středu 10. srpna. Prvý den nocovali v Jindřichově Hradci, druhý den došli do Dačic, třetího dne byl učiněn nocleh v Jaroměřicích, čtvrtý den v Ejvanovicích, v neděli, v pátý den cesty, zůstali noclehem v Brně, na večer šestého dne ve svátek Nanebevzetí Panny Marie došli do Vyškova, odtud v úterý sedmého dne bral se jejich průvod do Olomouce. Zde byl jeden den odpočinek a vyřízení různých záležitostí a konečně ve čtvrtek, v devátý den cesty, stal se příjezd do Lipníka. Manželé Rožmberští ubytovali se na hradě Helfštýně.

Jak z uvedeného viděti, trvala jim cesta z Bechyně do Lipníka osm dní, nečítáme-li den pobytu v Olomouci.

Za prvého pobytu na Moravě vykonal 26. srpna Petr Vok cestu do Olomouce, aby vyřídil vklad spolku Kateřiny z Ludanic pro sebe na panství Helfštýnské.

Tehdy hejtmanem na Helfštýně byl Jan Albín z Helfenburka, o němž praví Březan, historik domu Rožmberského, že od mladosti při panu Vilémovi (bratr Vokův) byl a s pánem byl na studích v Pasově, pak za komorníka sloužil v štěstí i neštěstí, zdraví i nemocech, pilně a příjemně při pánu trval, všechny moravské věci věrně řídil, hospodářství na tom panství v nově s dobrým pánu nařizoval.

Za purkrabího měl při sobě Šebestiána Třebochovského, o němž podává svému pánu zprávu: »což se mu poroučí, pěkně a rozšafně vykoná a jest jemný.«

Manželé Rožmberští zdrželi se na Helfštýně až do 12. září, kdy se vydali opět na zpáteční cestu do Čech. Tentokrát učinili noclehy: první v Kroměříži, druhý ve Vyškově, třetí v Brně, čtvrtý v Krhově, pátý v Jemnici, šestý v Kunžaku, sedmého dne došli do Soběslavi.

O Janu Albínovi z Helfenburku praví nám Březan ještě tolik, že nebyl příznivcem Jednoty bratrské. Když totiž v prosinci přišel rozkaz od pana Voka z Rožmberka, aby obnoven byl úřad konšelský, nedostal se tam žádný z Bratrů, neboť úředník Albín velmi na ně nevrážil a jim dům jejich zapečetiti chtěl.

Roku příštího 1581 přijel na Bechyni 13. srpna Jan Albín, hejtman Helfštýnský, a byl pak v průvodu obou manželů, když vydali se na Moravu 19. srpna se 48 osobami a 65 koňmi. Cesta vedla je těmito místy, kdež také byly noclehy: Z Bechyně - Jindř. Hradec - Jihlava - Velké Meziříčí - Tišnov - Brno - Ejvanovice - Lipník. Poslední oddíl cesty byl opravdu na jeden den velký, od Brna až do Lipníka, kamž přijeli asi velmi pozdě na noc, takže již v jízdě na Helfštýn nepokračovali, »nýbrž ráčili tu na rathouzi hospodu jmiti«.

Historik domu Rožmberského nic zvláštního o jejich pobytu neuvádí, patrně prohlédli hospodaření na statcích a dali potřebné pokyny a rozkazy.

Cestu zpět nastoupili 21. září a opět první den došli až do Ejvanovic, potom do Brna, Krhové, Dačic, Soběslavi, a šestého dne navrátili se na Bechyni.

R. 1582, kdy morová nákaza rozšířila se po Čechách, nenavštívili manželé Rožmberští Moravu. Přijali však zprávu od purkrabího Šebestiána Třebochovského o zavraždění pana Zdeňka Kavky z Řičan, který vedl při protibývalým poručníkům Kateřiny z Ludanic pro špatné hospodaření jejich na statcích za nezletilosti sirotkovy. Vedl tuto při v zastoupení manželů Rožmberských.

R. 1583 vypravil se pan Vok s paní Kateřinou na Moravu až 26. srpna. Kudy jeli, ani kudy a kdy se vraceli, není o tom zprávy. Avšak koncem září byli zváni od pana Fridricha z Žetotína, pána na Židlochovicích, na návštěvu. Březan zde poznamenává: »Nevím, stalo-li se to.«

Na konec toho roku propuštěn byl ze služeb pana Voka Šebestián Třebochovský »na omluvení lidské a zvláště některých pokryté nábožných v Lipníku osob, s nimiž v notu trefiti neuměl, svadiv se s purkmistrem Lipenským Martinem Lorencovým, člověkem lstivým.« Šebestián odešel pak do Olomouce, kdež sobě byl pobyt oblíbil.

Pavel Jesen (biskup bratrský) s jinými odporníky tomu rádi byli a věrně mu toho přáli, že odtud vybyt. Dům svůj, který v Lipníku měl, chtěl rád prodajem náměstků svému dopřít; ale ouřad k ruce panství ujali se ho ukázavše poručení.

Na místo Třebochovského v únoru 1584 uveden byl v úřad hejtmanův Jan Bostěchovský z Bostěchova. Dostal se k službě z Dačic, kdež měl dům, který při odchodu prodal. Avšak již příštího roku 1585 v únoru zemřel těžkou a nezhojitelnou nemocí jsa stížen.

Roku 1584 vyjeli manželé Rožmberští na Moravu 29. srpna z Bechyně a jeli na Jindř. Hradec, Dačice, Jaroměřice, Vyškov, Olomouc, a odtud do Lipníka. Tentokrát o jejich pobytu nic zvláštního se neuvádí.

Roku 1585 nenavštívili Moravu. V září však ustanovili po Bostěchovském za hejtmana na Helfštýně Jana Domanského z Harasova, a za písaře důchodního Jana Otoslavského. V měsíci listopadu zaznamenává Březan zprávu, že zemřel kněz Valentin, správce duchovní v městě Lipníku, v morním nakažení.

K 19. červnu 1586 je zaznamenána zpráva, že jeden hlásný na bráně Hranické bleskem byl zabit a brána zapálena, ale oheň záhy uhašen, a že se škoda veliká nestala. O návštěvě na Moravě není zpráva žádná.

R. 1587 přijeli manželé Rožmberští do Lipníka v srpnu a s nimi také Jiřík Homut z Harasova, hejtman na Bechyni, který v přítomnosti vladyk pana Adama Chřepického z Modliškovic a Jana Lazického z Písnice, pak Jakuba Prachatického písaře, přijal počet z úřadování Jana Otoslavského, písaře důchodního, od sv. Jana Kř. léta 1586 až do téhož sv. Jana 1587. Bylo shledáno, že mu chybí 1170 zl. 22 groše a 6 denárů.

R. 1588 byli manželé Rožmberští na Moravě v době svátků svato-dušních,*) avšak o délce jejich pobytu na Helfštýně není zprávy. O návštěvě příštího roku není opět žádná zmínka.

Dle zprávy při roce 1590 byl někdy před tím ze služeb propuštěn Jan Domanský z Harasova a na jeho místo povolán Šebestián Třebochovský, poněvadž tomuto bylo právě toho roku dáno po druhé z úřadu odpuštění. V úřad pak při sv. Janě uveden Bouchval Daniel z Semanína, příjmím Laudát, a jemu za důchodního písaře přidán Daniel Černkovský, příjmím Plachý; ale ti vše ničemně řídili. Na jiném místě o Danielovi z Semanína čteme: jest pijan hrubý.

V té době staven byl v Lipníku bratrský zbor, jak o tom podává zprávu hejtman Helfštýnský Daniel z Semanína pánu na Bechyni: »strany nového stavení zborového tak jak se vysoko zdi dělají, což při šťastném příchodu spatřiti ráčíte a jakž od Vlacha zpraven jsem, že není věc možná, aby letos doděláno býti mohlo.«

Tentokrát nepřijeli na Helfštýn manželé oba, nýbrž Kateřina Rožmberská přijela sama bez vědomí a dovolení svého manžela, a to prý návodem lidí lehkých. Patrně jí bylo řečeno, že dědictví její po otci není dobře spravováno, neboť náš pramen praví: »aby k hospodářství svému dohlédla.« Od pana manžela byla pak psaním napomenuta, aby se na Bechyni vrátila bez prodlení a, ač dala příčinu k pomluvám a klevetám, že jí přečinění proti Bohu a slibu manželskému odpouští a ničím zlým vzpomínati nebude.

Paní Kateřina však nespěchala, ač každý den se chystala odjetí, brzy to brzy ono, jakožto ženské nevypravné pohlaví, za překážku měla, tak teprve 24. října vypravila se za manželem do Čech.

Koncem r. 1590 bratrský zbor byl přece dostavěn. Dne 29. prosince skládali sousedé Lipenští Jan Bílek a Pavel Racek na poručení pana Petra Voka z Rožmberka vyúčtování peněz na stavení nového zboru na předměstí neb kostela bratrského, jež přijali z důchodů panství Helfštýnského. Z toho vidíme, že manželé Rožmberští byli Jednotě bratrské nakloněni, poskytuji jí peněžitou pomoc na stavbu zboru. Počet peněz přijali od nich Jindřich Doudlebský z Doudleb, Abrahám Mecerod z Mecerodu a Daniel Turek, písař kuchyňský. Dle register přijali sousedé Lipenští z důchodu panského 932 zl. 18 gr 2½ d., vydali

*) 26. května.

1008 zl. 2½ gr. 1 d., ze svých peněz přidali 73 zl. 14 gr. a 2 d., což jim z důchodů panství doplaceno bylo.

Není divu, že paní Kateřina narychlo se vypravila na své statky na Moravu, neboť se zde hospodařilo »tak hakmak beze všeho řádu«, jak sám Březan v životopise svého pána doznává. Pan hejtman Daniel z Semanína i jeho důchodní písař Daniel Plachý více svých věcí nežli panského statku si hleděli. Paní Kateřina ustanovila jiného písaře důchodního jménem Martina.

Ale oba Daniel i Martin veselili se a hodovali na účet vrchnosti dále. Pak obávající se trestání vzali s sebou nějaké peníze a ujeli do Polska. Zdržovali se v Krakově. Pan Petr Vok, dověděv se, že jsou v Polsku, vypravil čtyři osoby na kočím voze a dal jim listy na pana hejtmana Krakovského. Ony osoby, které se vydaly na dalekou cestu, byly: Bartoš Kvirin, Jan Otoslavský, předešlý písař důchodní, Kvirinův syn a kočí.

Dne 3. května vyjeli z Olomouce a do Krakova se dostali 7. května. Tam podařilo se jim najítí Daniela písaře, ale Martina nenašli. S dovolením hejtmana Krakovského dali jej do želez a přede dnem v neděli Kantate*) opustili Krakov, provázeni dráby až za město. Vyjeli ještě za noci, že prý studentí by ho nedali vzíti. Daniel byl pak dán do vězení šatlavého, kdež byl po 23 neděl vězněn. Potom byl propuštěn.

R. 1591 nevypravili se manželé Rožmberští na moravské statky.

Roku příštího 1592 zemřel Vokův bratr, pan Vilém, a Vok se ujal veškerých statků Rožmberských. Tentokrát jeli sousedé z města Lipníka do Krumlova na pohřeb pánova bratra. Avšak i z jiné příčiny, že totiž pan Vok učinil městu nabídku, aby mu zapůjčilo sumu 80.000 zl., za to aby užívalo panství až do vyplacení té sumy.

K uskutečnění té nabídky však nedošlo. Měšťané nebyli jedno-myslní a svorní z příčiny náboženství, neboť kostelní, jež farářem se spravovali (evangelíci), nechtěli podnoží zborníkům (českým bratřím) býti. Když shody nedosaženo, prodali manželé Rožmberští panství Helfštýnské panu Hynkovi st. Bruntálskému z Vrbna, hejtmanu markrabství Moravského za 112 tisíc a některé sto kop míšeňských.

Počátkem roku 1594 dne 11. ledna odejel pan Petr Vok, nyní vladař domu Rožmberského, na Moravu za příčinou odevzdání a zaplacení panství panu Hynkovi a vrátil se zpět do Čech 7. února.

**) 17. května.

Dr. Miloš Záleský:

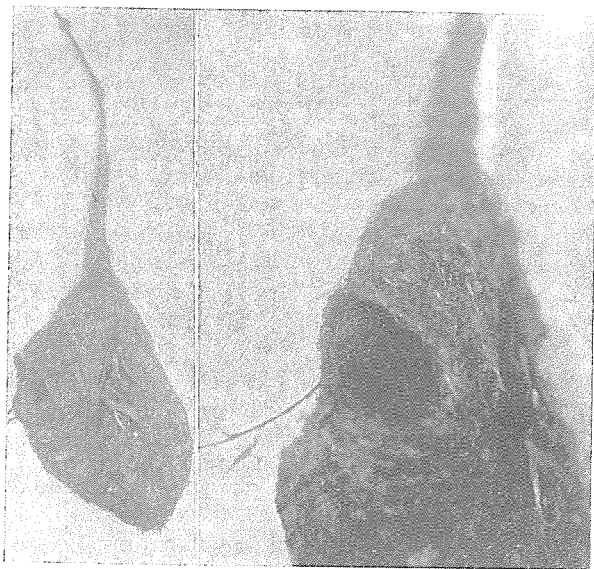
Moudivláček obecný jihoevropský (Remiz pendulinus pendulinus L.) na Lipensku.

(S původními fotografiemi.)

Z domácího u nás hnízdícího ptactva jest jeden z nejzajímavějších moudivláček obecný jihoevropský Remiz pendulinus pendulinus L., jako stavitel svých podivuhodných hnízd. V okrese Lipník n. B. byl

zjištěn jako hnízdoš u Malých Prosenic, odkud mi bylo přineseno hnízdo r. 1935, dále u Oseka n. B., kde nalezl je r. 1928 na staré Bečvě pan Osvald Palička, rolník. Hnízdo to bylo pak uloženo ve sbírce občanské školy v Oseku n. B., odkud jsem je získal laskavostí pp. odb. učitelů Tomáše a Kytlici. Obě hnízda jsou v mé ornithologické sbírce.

Hnízdo moudivláčkovo jest velmi umělá stavba, zhotovená z rostlinné vlny a důmyslně upletená na vidlici tenké větve vrby. Tato vidlice skýtá hnízdu oporu tak, že hnízdo nespadne. Pták důmyslně začíná plést hnízdo hned od shora větvičky, kde stavba vlastně začíná.



Hnízdo moudivláčka obecného jihoevropského. *Remiz pendulinus pendulinus* L. Vlevo: celé hnízdo. Vpravo: detail kolem otvoru. (Orig. foto Dr. M. Záleský.)

Nějaké omotky kolem větvičky nejhořeji jsou stále nížeji a nížeji širší a souvislejší, až přechází v stavbu komory. Délka celé stavby měří 33, délka vaku ve směru otvoru 14 cm. Otvor sám jest trubicovitý. To, i celá stavba a zavěšení na vidlici jest dobře patrné na našem obrázku (pozoruj ven vynikající lístky a větvičky vrbové!). Vak je stavba z hustého a tlustě upleteného pletiva, neobyčejně měkká, až je strach na ni sáhnout. Avšak nerosype se, je velmi pevná!

Moudivláček v oblasti Prosenic (Malé a Velké Prosenice) se již vyskytuje dlouho. Nejspíše mu nebyla věnována dostatečná pozornost. Vypravoval mi pan učitel Ferd. Sasák, že jako chlapec v letech devadesátých minulého století se pokoušeli dostat k hnízdům »snovačů« (tak hnízda ta nazýval), ale tomu, kdo se o to pokusil, se to zpravidla nepodařilo, poněvadž spadl do vody a hnízdo bylo upevněno nad vodou na větvičce. Vypravování to souhlasí se známým způsobem hnízdění moudivláčka.

Svým výskytem jest moudivláček považován za jihoevropský prvek, znenáhla pronikající na sever. Tato věc není bez zajímavosti pro celkovou polohu našeho kraje v končinách moravské brány, která je nemalé důležitosti pro šíření se jižních zvířat na sever. Tak do naší končiny vniká i moudivláček jako jeden z jižních prvků zvířeny, jichž chová Lipensko i více. Tudy proniká k severovýchodu, kde je rovněž rozšířen podél Visly.

Dlužno tedy na výskyt tohoto ptáčka dívat se u nás i se zřetelem zeměpisného rozšíření zvířat směrem od jihu na sever. Dr. Jos. Jirsík praví o moudivláčkovi ve svém zpracování ptactva v knize: »Jak žijí zvířata« (1935) na str. 274, že byl nalezen co hnízdoš na jižní Moravě až po Rajhrad, dále na Přerovsku, Ostravsku, a že v Čechách jsou rovněž známy jeho pokusy o hnízdění.

Jest velmi pravděpodobno, že na našem okrese jest i jinde rozšířen než v oblasti již uvedené, kde na Pobečví mezi Osekem n. B. a Prosenicemi má dostatek příležitosti k hnízdění v četných vrbinách na ramenech t. zv. staré Bečvy. Snad na různých školách jsou hnízda tato uschována. Bylo by proto užitečno, aby všichni, kdo mají vědomosti o rozšíření tohoto ptáčka ve zdejších okresech, podali o tom zprávu s doklady pisateli tohoto článku. Hnízdo však musí vypadat tak, jak jest zobrazeno, jinak by nešlo o tento druh. Mimo těchto vakovitých hnízd staví si moudivláček ještě hnízda nedokonalá, t. zv. zá-bavná.

Hnízda moudivláčkova v teplé době roční nechme úplně na pokoji. Odjinud známe, že lidská zloba jich hodně již zničila ku škodě rozšíření tohoto druhu. Jinak však je tomu na podzim, kdy hnízdo je již opuštěno a kdy dojde zkázy lijavci a zimními víchry. Tehdy se dá vzít jako doklad výskytu. Ale, opakují, v teplé době roční nechte hnízdo v klidu!

Na okrese přerovském se zabýval rozšířením a biologií moudivláčkovou učitel Ginter se členy Moravského ornithologického spolku, a popsal život a rozšíření moudivláčkovo v časopise »Moravský ornitholog«.

Výskyt ve vrbinách podle Bečvy jest charakteristický pro tyto porosty, jako řada jiných tam se vyskytujících zvířat a rostlin.

Na konec stručný popis této sýkory podle *dr. J. Jirsíka*, str. 274: »Má vrch hlavy s týlem popelavý, horní hřbet a ramena krásně rezavá, tváře a okolí uší černé, rovněž čelo; hrdlo a spodní část krku bílé, vole a boky tmavorezavé s bílými špičkami per, bílý střed hrudi s břichem má nažloutlý nádech. Letky a ocas černé, světleji lemované; černé krovky křídelní mají rezavé obruby a bledší konce. Samice má rezavé partie bledší. Rozměry: Křídlo asi 55—58 (vzácně 60), ocas asi 48—52, zobák po slemení 9.6—12 mm.«

Náš obrázek hnízda jsem zaslal panu řídícímu učitelí J. Musílkovi v Pardubicích, činovníku Čes. spol. ornithologické se sdělením, že hnízdo tvarem neodpovídá zcela přesně obrázku na př. v českém vydání Brehma (zpracoval ornitholog Janda), neboť tam obraz i fotografie (tato představuje hnízdo z jižní Moravy) představují hnízdo krásně kulaté, s trubicí vyniklou, dolů schýlenou. Odpověď ze dne

7. listopadu 1940: »Otvor u hnízd moudivláčka obecného je opatřen více méně vyniklým okrajem nebo rourou. Druhý způsob je častější. Jsou to způsoby individuální, jež nemají co činiti s rasovou příslušností nebo snad krajovým zvykem. Řekl bych, že záleží tu snad na hojnosti materiálu, který kdy mají ptáci při stavbě hnízda právě k dispozici.« Avšak hnízdo od Oseka n. B. má trubici dolů směřující a shoduje se celkem s hnízdy moudivláčkovými tak, jak normálně jsou zobrazována. Bylo na topolu. Vrátime se k němu jednou později.

Florian Zapletal:

Bochoř u Přerova r. 1828.

Bochoř leží jižně od Přerova. Jádro dědiny prostírá se podél silnice, která směřuje od severu k jihu. Je to dědina ulicového typu. Obytné budovy jsou obráceny k cestě svou delší stranou. Z požárních důvodů byly kdysi nařízeny mezi nimi průtrže, ale dnes přimyká dům k domu jako ve městě.

V době číslování domů po roce 1770 byla v Bochoři 63 čísla. V nich seděl 31 sedlák neboli pololánik, 2 čtvrtníci, 11 podsedníků a 18 domkařů neboli familiantů.

Sedlák měl 75 měric půdy. Do sedláka se počítali dva čtvrtníci, tři podsedníci, osm domkařů (familiantů). Mimo ně bydlili v obci hořeři (podruhové).

R. 1788 byl rozparcelován arcibiskupský dvůr v dědině, patřící ku kroměřížskému panství. V jeho místech se postavilo osm domkařů. Jsou to čísla 73 až 80 v tak zv. ulici u kostela (lidově se říká Hulica).

Schwoy uvádí ve své topografii Moravy podle stavu r. 1791, že v Bochoři je 80 domů, 138 rodin, 579 duší, a že obec má na 600 jiter (jochů) dobré orné půdy mimo pastviny. Vzpomíná také lázně, kterou prodalo kroměřížské panství 7. října r. 1717 obci Bochoři za 100 zlatých, čítajíc po 60 krejcařích. Vyhradilo si však právo předkupu při prodeji, a obec měla platit knížecímu důchodu v Kroměříži ročně tři zlaté činže. Zato byla osvobozena lázeň od roboty. Na kupní smlouvě je podepsán rychtář, burmistr i celá obec bochořská. Lázeň má číslo popisné 11.

Bochořskou léčivou vodu popsal důkladně již doktor Tomáš Jordán z Klausenburku, zemský lékař markrabství Moravského, ve svém díle o léčivých vodách na Moravě. Český překlad tohoto díla od Ondřeje Zborského byl vytištěn v Olomouci u Fridricha Milichtalera v letech 1580 a 1581 s Jordánovou předmlouvou, datovanou v Brně den sv. Bartoloměje (24. srpna) r. 1580. Latinský originál Jordánovy knihy byl vytištěn ve Frankfurtu nad Mohanem r. 1586 u dědiců Ondřeje Wechelia, čímž dílo nabylo světové pověsti. V bochořské vodě, vyvěrající tehdy na chropyňském panství a užívané k lékařství podle Jordánových slov již od dávného času, koupal se často a s prospěchem Hanuš Haugvic z Biskupic, hejtman markrabství Moravského a držitel chropyňského panství (zemřel 11. srpna 1580). Koupal se pod dohle-

dem doktora Jordána, který uvádí, jak působila bochořská voda na pana hejtmana. Voda ze studně vytažená byla tehdy vedena do pánve neboli kotla (latinsky in ahenum) po dřevěných žlábcích. To ovšem předpokládá lázeňskou budovu s kotelnou a s vanami.

Obecní účty z r. 1828 uvádějí v Bochoři 31 sedláka, 2 čtvrtníky, 11 podsedníků a 40 domkařů.

Podle sčítání z r. 1834, které uvádí Volný ve své topografii Moravy, byl v Bochoři 91 dům, 570 obyvatel (285 mužů, 285 žen), kteří chovali 130 koní a 78 krav.

R. 1848 bylo poslední číslo popisné 92, v němž bydlil obecní kovář.

Uprostřed obce stála zvonice dřevěná. Dne 2. listopadu r. 1822 o 3. hodině odpolední vypukl oheň v č. 63 při sušení konopí a ztrávil mezi jiným také dřevěnou zvonici, na které se žárem rozpustil zvon. Ve vydání obce za rok 1851 uvádí se celoroční položka 3 zlaté a 45 krejcarů za světlo do kaple. Tuto kapli nahradil farní chrám, k němuž byl položen základní kámen 29. června r. 1873. Ale farář tam byl dosazen teprve 24. prosince r. 1884. Do té doby bylo přifařeno půl dědiny do Vikoše, půl do Přerova.

Podle původních pramenů je možno sestavit seznam popisných čísel a jejich držitelů v letech 1777, 1828 a r. 1848.

Slouží k tomu seznam robot v Bochoři, ustanovený 23. července r. 1777, obecní účty z r. 1828 a soudobé zápisy v »Novém pražském kalendáři na rok 1848«, které tam zapsal vlastní rukou František Možíš, rolník z čísla 8.

Číslo:	R. 1777:	R. 1828:	R. 1848:
1. domkař	Gajzur Martin	Opršal Ignác	Opršal Veler (Valerian)
2. domkař	Zháněl Jura	Novák František	Možíš František
3. domkař	Štěpánek Ondra Vavróch Ondra	Obecní místo (obydlí pastýře)	Možíš František pastérňa
4. domkař	Vybíral Jakub	Vybíral Matěj	Vybíral František
5. podsedník	Pospíšil Antonín	Pluhař Tomáš	Pluhař Tomáš
6. sedlák	Škubal Jan	Domanský Frant.	Domanský Frant.
7. podsedník	Navrátil Jakub	Škubala Josef	Škubala Josef
8. sedlák	Možíš Jan	Možíš Jan	Možíš František
9. domkař	Zigmund Jan	Zavadilová Fr.	Buchta Matěj
10. domkař	Zlámal Tomáš	Jurečka Martin	Horák Josef
11. domkař	Vejlímek Domin.	obecní lázeň	obecní místo
12. domkař	Kunec Josef	Spácíl Jan	Spácíl Josef
13. sedlák	Horák Martin	Horák Josef	Horák Josef
14. domkař	Vaňková vdova	Vaněk Josef	Vaněk Antoš
15. domkař	Obecní hospoda Kubel Josef	školní dům	škola
16. podsedník	Zapletal Havel	Zapletal Jan	Davídek Josef
17. podsedník	Švenda Frant.	Švenda František	Švenda František
18.	Panský dvůr	hostinec, Kunc A.	—
19. sedlák	Opuštěný grunt	Vymětal Josef	Horák František

Číslo:	R. 1777:	R. 1828:	R. 1848:
20. podsedník	Kvapil Libor	Navrátil Jan	Černošek Jan
21. sedlák	Opuštěný grunt	Smékal František	Smékal Jan
22. sedlák	—	Buchta Šimon	Kubík Petr
23. podsedník	Spáčil Jan	Vyvážil Jan	Vojtek František
24. sedlák	Opuštěný grunt	Horák Josef	Novák František
25. sedlák	Vaněk Jan	Vaněk František	Vaněk František
26. sedlák	Kubek Josef	Škubala Josef	Škubala František
27. podsedník	Zobala Jan	Dudík Jan	Vrtěl Josef
28. čtvrtník	Opuštěný čtvrtlán	Pluhař Domin	Hlavinka Frant.
29. podsedník	Navrátil Antoš	Navrátil Frant.	Vodička Jakub
30. domkař	Opršal Pavel	Koláček Jan	Buriš Štěpán
31. domkař	Kuželková vdova	Roubala Antonín	Zikmund Fabian
32. domkař	Krupaš Jan	Krupaš Jura	Havlíček
33. domkař	Plaček Pavel	Mráštík Petr	Zdráhal
34. domkař	Grejcárek Václav	Vychodil Vincenc	Doležel Václav
35. domkař	Chytil Josef	Páterná Mariána	Páterný
36. domkař	Obecní kovárna Pospíšil Pavel	Doležel František	Doležel Frant.
37. domkař	Kubela Martin	Kubela František	Kubela František
38. podsedník	Spáčil Tomáš	Spáčil Libor	Novák František
39. podsedník	Příkryl Antonín	Rozkošný Frant.	Rozkošný Josef
40. sedlák	Opuštěný grunt	Rozkošný Frant.	Rozkošný Jan
41. sedlák	Rozkošný Josef	Rozkošný Jan	Rozkošný Josef
42. sedlák	Spáčil Josef	Stojan František	Stojan František
43. sedlák	Vodička Jan	Vodička Josef	Vodička Jan
44. sedlák	Čapek Tomáš	Domanský Jan	Novák František
45. sedlák	Holub František	Brada Ignác	Láník Josef
46. sedlák	Štěpánek Josef	Davídek Josef	Dobroslávek Jos.
47. sedlák	Navrátil Jakub	Spáčilík Frant.	Spáčilík Frant.
48. sedlák	Navrátil Václav	Dobroslávek Ant.	Černošek Jan
49. sedlák	Horák Jan	Brázda František	Brázda František
50. sedlák	Hýža Jan	Rozkošný Josef	Rozkošný Josef
51. podsedník	Zlámal Jakub	Vodička Jakub	Dohnal František
52. čtvrtník	Spáčil František	Adam Antonín	Vodička Jakub
53. sedlák	Domaník Frant.	Dobroslávek Fr.	Dobroslávek Fr.
54. sedlák	Studynka Jan	Říha Jan	Říha Jan
55. sedlák	Vilímek Jan	Dýčka František	Stojan Jan
56. sedlák	Vymětal Pavel	Škubala Jan	Horák František
57. sedlák	Pluhař Jan	grunt do pachtu daný	Pluhař František
58. sedlák	Dvořák Jan	Mrtvý Jan	Smékal Josef
59. sedlák	Zlámal Josef	Vodička Jakub	Horák Jan
60. sedlák	Novák Jakub	Novák František	Novák František
61. sedlák	Kolář Josef	Bartoník Tomáš	Bartoník Josef
62. sedlák	Příkryl Martin	Čapík Jan	Skácelík Jan
63. sedlák	Burečka Frant.	Zlámal František	Bartoník Frant.
64. domkař	—	Vaněk Jan	Dýčka Domin
65. domkař	—	Navrátil Josef	Ota Jan

Číslo:	R. 1777:	R. 1828:	R. 1848:
66. domkař	—	Zavadil Václav	Róbal Tomáš
67. domkař	—	Vaněk Ondřej	Kubela Petr
68. domkař	—	Novák František	Vaněk Ondřej
69. domkař	—	Velimek Josef	Slováček Josef
70. domkař	—	Vaněk František	Vaněk František
71. domkař	—	Kubálek Václav	Velimek Frant.
72. domkař	—	Zavadil Václav	Zavadil Frant.
73. domkař	—	myslivna	Myslivna
74. domkař	—	Charamza Filip	Navrátil Josef
75. domkař	—	Malík Prokop	Malík Josef
76. domkař	—	Opršal František	Opršal František
77. domkař	—	Velimek Frant.	Vodička Augustin
78. domkař	—	Lejsek František	Daněk František
79. domkař	—	Kubela František	Vaněk Josef
80. domkař	—	Kubálek Vendelín	Dobroslávek
81. domkař	—	Vyvážil František	Čebera
82. domkař	—	Hýža Tomáš	Hýža Tomáš
83. domkař	—	Daněk Fabian	Dohnal
84. domkař	—	Pluhař František	Hudeček
85. domkař	—	Pospíšil Jan	Velimková
86. domkař	—	Kozáková Anna	Kozák Martin
87. domkař	—	Velimek Frant.	Březina
88. domkař	—	Rytíř Jura	Rytíř Jan
89. domkař	—	Stišková Paulina	Konečný Josef
90. domkař	—	—	Machačka
91. domkař	—	—	Rytířová Marina
92.	—	—	Obecní kovář

Seznam z r. 1777 uvádí u každého čísla míru robotních povinností.

Sedláci (pololánici) platili ročně daně 16 zlatých, 24 krejcarů podle r. 1775, robotovali týdně párem koní tři dni, pěší robotu konali od 24. června do 28. září týdně jeden den za půldruhé libry chleba.

Čtvrtníci platili daně každý 8 zlatých, 10³/₄ krejcaru, pěší robotu konali v době u sedláků uvedené dva a půl dne v týdnu za půldruhé libry chleba.

Podsedníci platili ročně daně každý 3 zlaté, 39³/₄ krejcaru, pěší robotou byli povinni v označené době půldruhého dne v týdnu za půldruhé libry chleba.

Domkaři platili každý daně 1 zlatý, 12 krejcarů, pěší robotou trvala u některých (u dvanácti) v uvedené roční době 26 dní, u jiných (u čtyř) 13 dní, a dostávali týdně půldruhé libry chleba.

Domkaři byli bez pozemků a robotovali ročně 13 dní (čísla 30—33) a 26 dní (čísla 1—4, 9—12, 14, 34, 35, 37).

Výměnkáři, v katastru zapsaní i nezapsaní, v obci bydlicí, neměli žádné roboty.

Podruzi robotovali také a to každý 13 dní ročně.

Předivo odváděla obec nezpracované in natura.

Sedlák Josef Rozkošný z čísla 41 jako rychtář nerobotoval. Na obecní hospodě (číslo 15) seděl Josef Kubel. Byl bez pozemku, bez daně, bez roboty.

Obecním kovářem byl Pavel Pospíšil v č. 36 na Drahách. Byl rovněž bez pozemku, bez daně, bez roboty. Kovář býval z požárních důvodů za obcí, za jejím jádrem.

Chalupa číslo 3, tak zvaná Pastérna, byla bez roboty, pokud v ní bydlil obecní pastýř. Ale r. 1777 tam seděli dva domkaři. Byli bez pozemků a robotovali ročně 26 dní.

Kovářnu a pastoušku vystavěla obec svým nákladem. Kroměřížský hejtman Maxmilián Kyselovský z Kyselova uložil obci 3 zlaté ročního platu z těchto obecních budov. Dne 26. ledna r. 1699 žádala obec o osvobození od tohoto platu, není však známo, jak Bochořští dopadli.

R. 1777 uvádí se v Bochoři několik opuštěných (pro dluhy) čísel. Byla to čísla 19 (sedlák), 21 (sedlák), 24 (sedlák), 28 (čtvrť), 40 (sedlák). Daně platila knížecí vrchnost, ale užívala těchto čtyř pololánů a jedné čtvrti (jejich polí), a obdělávala je robotně obec. Zmiňuje se o tom stížnost Bochořských z r. 1766 k císařovně Marii Terezií proti kroměřížské vrchnosti. Čtyři sedláci byli tehdy po několika týdnech zavřeni, a do obce byl dán exekutor.

Po roce 1770 bylo provedeno v dědině číslování domů. Vrchnost sídlila v Kroměříži. Proto bylo započato s číslováním na jižním konci dědiny po pravé ruce. Na tomto konci byla dvě močidla, potřebná ku zpracování konopí. Dnešní bochořští šedesátníci pamatují si ještě obě močidla. Větší bylo zavezeno po světové válce.

V blízkosti menšího močidla seděli v době číslování čtyři domkaři, a to číslo 1—4 (číslo 3 bylo obydlí obecního pastýře, dosud se tam říká Pastérně, v Pastérnách).

Vlastní jádro dědiny začínalo po pravé ruce podsedníkem číslo 5 a končilo podsedníkem číslo 29. Za tímto číslem prostíral se na severním konci dědiny rybník, zvaný později Zabráni, který byl zavezen po světové válce. Ale dosud se tam říká: Na zabráno.

Tento název napovídá, že vlastní jádro dědiny, ve kterém seděli všichni hrubousedlíci (sedláci, čtvrtníci, podsedníci), bylo kdysi uzavřeno na obou koncích branami. Severní ležela mezi podsedkem číslo 29 a podsedkem číslo 38, jižní mezi podsedkem číslo 5 a pololánem číslo 63. Domkaři seděli za branami na obou koncích dědiny. R. 1777 seděli na jižním konci čtyři domkaři, na severním u rybníka čtyři (čísla 30 až 33), ostatní na trati, zvané Drahy (čísla 34—37), celkem osm domkařů.

R. 1788 byl rozparcelován s nejvyšším svolením arcibiskupský dvůr, nad jehož vjezdem zachoval se dosud kamenný erb biskupa Schrattenbacha z let 1711—38, a který nesl popisné číslo 18. Ves Bochoř s dvorem poplužným uvádí se v trhové smlouvě ze dne 5. ledna roku 1615. Šlo tehdy o statek Chropyní, který koupil kardinál Ditrichštejn.

Dle licitačního protokolu ze dne 19. května r. 1788 prodala vrchnost dne 30. července r. 1794 půl bývalého panského dvora na hostinec. V tom byly obytné a hospodářské budovy, pole, zahrady, louky, past-

viska, dohromady 38 měric. Nejvyšší nabídnutá cena obnášela 1.016 zlatých. Kupcem byl Martin Turek. Ale už 13. srpna r. 1794 prodal Turek tuto nemovitost Antonínu Kuncovi z Přerova, a to za 3.800 zlatých rýnských.

Na druhé polovině bývalého panského dvora postavilo se po r. 1788 osm domkařů (čísla 73—80). Je to dnešní tak zvaná Ulice, lidově Hulica. Domkařská čísla 64—72, celkem devět, vznikla po číslování domů roku 1770 a před parcelací dvora roku 1788, a to na Drahách na severním konci dědiny.

V obvodu panského dvora byla také panská myslivna. Číslo 73 u kostela říká se dosud Myslivárna. Bydlil tam revírník, potom hajný. Dne 10. října r. 1821 došlo k záměně staré panské myslivny za chalupu Františka Šidlocha, který ještě doplatil 50 zlatých. Jeho chalupa byla zbořena a přidána myslivcovi za zahradu. Šlo o záměnu staré, tehdy neobydlené myslivny panské, s chalupou, k této myslivně přiléhající a pro oheň nebezpečné. Šidloch uznal, že stará myslivna proti jeho chalupě má větší cenu a proto se uvolil připlatit do panského důchodu 50 zlatých vídeňské měny. Chalupa i myslivna byly tehdy pod doškami. Vazba střechy na chalupě byla prodána dražbou. Koupil ji Bartoň Hlobil, podsedník z Bochoře, za 26 zlatých 30 krejcarů. Šidloch se přestěhoval do staré myslivny. Místo, na kterém chalupa stála, zůstalo majetkem vrchnosti. Vnější hlavní zdi chalupy byly ponechány jako ohrada místa na sáhu vysoko. Bochořský myslivec měl na ohrazeném místě, kde stála chalupa, pro sebe malou zahrádku.

R. 1828 bylo v Bochoři už čtyřicet domkařů (vedle 31 sedláků, 2 čtvrtníků a 11 podsedníků). Nově se postavila čísla 81—89, celkem devět domkařů. Číslo 89 stojí v Ulici u kostela, čísla 84 a 88 na Drahách, ostatní u rybníka (u Zabráni).

V obecních účtech dědiny Bochoře ze dne 31. října r. 1828 uvádí se roční sýpka pro pastýře z pasení dobytka. Sypalo se jen ve rži.

Selské číslo 57 nemělo tehdy dobytka (koní, krav, sviní). Bylo tehdy v pachtě. Platilo obecní kontribuce 6 zlatých 10 krejcarů. Ostatních 30 sedláků mělo dohromady 143 koně, 112 krav, 62 svině. Jedenáct sedláků mělo po čtyřech koních, patnáct po pěti, čtyři po šesti (čísla 13, 26, 56, 61). Jedenáct sedláků chovalo po třech kravách, šestnáct po čtyřech, tři po pěti. Sviní bylo po jedné u devíti sedláků, po dvou u dvanácti, po třech u devíti.

Dva čtvrtníci měli dohromady sedm koní, šest krav, tři svině.

Jedenáct podsedníků chovalo 22 koně (každý po dvou), 18 krav a 18 sviní (čtyři podsedníci po jedné krávi a sviní a sedm po dvou).

Čtyřicet domkařů (famiiliantů) mělo 48 krav (jen osm mělo po dvou, ostatní po jedné), koně a svině žádné.

V čísle 18 (bývalý panský hostinec) stály čtyři krávy a dvě svině.

Pro dobytek (koně, krávy a svině) měla roku 1828 obec rozsáhlá pastvíska. Veliké pastviny byly na Hénici (19 jiter, 299 sáhů) a na Trávníku (155 jiter, 502 sáhy). Hénica ležela mezi dědinou a lesem, západně od obce, rozsáhlý Trávník prostíral se za lesem až k Lukavci. Pastvin byly tedy 524 měrice.

Obecní roli Pastevník jihovýchodně od dědiny ve výměře 13 jiter, 841 sáh a 2 jitra, 799 sáhů (parcelní čísla 620 a 621) užívalo r. 1828 rovným dílem 31 sedláků, 2 čtvrtníci a 11 podsedníků.

Na obecní zahrádce (parcela 149, 45 sáhů) stála Lázeň. Obecní zahrádka (parcela 157, 112 sáhů) byla při škole. Dvě obecní zahrádky (parcely 115 a 119, 34 a 28 sáhů) užíval bezplatně strážní (hlásný).

Obecní roli Trávník (parcela 162, 1327 sáhů) měl v nájmu Josef Vodička od r. 1827 na šest let.

Na stejnou dobu měl v nájmu obecní roli Záhumení (parcela 586, 1093 sáhy) František Rozkošný, roli Kopaniny (parcela 623, 1 jitra, 462 sáhy) Jan Domanský, obecní Trávník (parcela 1012, 3 jitra, 615 sáhů) Frant. Stojan, Josef Škubala, Frant. Rozkošný a Frant. Dobroslávek, obecní roli Trávník (parcela 1060, 1 jitra, 97 sáhů) Josef Horák, obecní Trávník (parcela 1054, 603 sáhy) Jan Škubala, obecní Trávník (parcela 1055, 282 sáhy) Jan Rozkošný.

V obecních účtech za rok 1828 uvádí se v příjmech plat z Lázně od Jana Škubaly, plat z 32 domkařů po 1 zl. 34 kr., plat z pastvy, plat z pronajatých rolí, plat na doplacení rolí, to jest kontribuce, pastvísk a jiných obecních povinností, plat od 31 sedláků, 2 čtvrtníků a 11 podsedníků z obecních rolí po 10 zl. rovným dílem ode všech, sýpka (rež v zrní) pro obecního pastýře od 31 sedláků, 2 čtvrtníků, 11 podsedníků a 40 domkařů.

Ve vydání za rok 1828 se uvádí plat na císařskou kontribuci z rolí a z pastvísk, daň domovní z obecních budov, rež sypaná v zrní obecnímu kravskému pastýři Martinu Tomečkovi, koňskému pastýři Daňku Fabianovi a Konečnému Františkovi, pastýři černého dobytka Zlámalovi Františkovi, hlásnému Janovi Pavelkovi, od zvonění K. Háječkovi, od opatrování obecních byků Horáčkovi Františkovi, polnímu hotaři, plat z obecní Lázně, do Kroměříže do kontribučenské kasy, obnos za býka obecního, vydání za podlahu v síni a od sklepu v bytě pana oficíra, do bytu za okna, kde pan oficír bývá, za záchod do bytu pana oficírovi, obnos za čtyři sáhy dříví do školy (28 zl.), za metly školní (30 kr.), za koryto k studni na Trávník za lesem 20 zl. 24 kr., za řetězy bykům 3 zl., regrutům platu v regrutyrunku 15 zl. 30 kr., od bílení Lázně 6 zl.

V církevním ohledu byla polovina Bochoře přifařena do Vlkoše, polovina do Přerova. Tyto dvě poloviny dělila od sebe cesta, která vedla z Přerova do Vlkoše a probíhala dědinou od severu k jihu. Strana, ležící na východ od této cesty, patřila k faře do Vlkoše, strana opačná náležela pod faru do Přerova.

Na straně východní sedlo r. 1828 devět sedláků, jeden čtvrtník, 8 podsedníků, na straně západní 22 sedláci, 1 čtvrtník, 3 podsedníci.

Strana východní byla promíšena domkaři, na straně západní byli jen hrubousedlí.

Církevní rozdělení dědiny bylo prastarého původu a odpovídalo rozdělení majetkovému. Polovina Bochoře byla kdysi statkem klášterním, druhá statkem deskovým, zapsaným v zemských deskách olomouckých. Tímto statkem deskovým byla polovina východní, přifařená do Vlkoše.

R. 1416 bylo na této polovině Bochoře deset lánů, jedna čtvrt a sedm podsedků, jak se uvádí v Půhonech zemského práva v Olomouci. Klášterní polovina dědiny byla majetkově bohatější.

Vrchnost deskové poloviny Bochoře seděla kdysi na vlkošské tvrzi.

Dne 29. prosince r. 1834 uvádí se v Bochoři tento úřad obecní, sestávající z 12 členů: František Stojan, fojt, Josef Rozkošný, pudmistr, Josef Horák, mladší (pudmistr), František Domanský, úřední, František Švenda, úřední, František Dobroslávek, úřední, František Rozkošný, úřední, číslo 39, František Brázda, úřední, Jan Řiha, soused, František Novák, soused, Jan Čapík, obecní hospodář, Jan Škubala, soused. U Františka Dobroslávka, Františka Rozkošného z č. 39 a Františka Brázdy jsou místo podpisů tři křížky, neuměli psát.

Více než 100 let sedí na stejném čísle rod Opršalův (domkař č. 1), rod Vybíralův (domkař č. 4), rod Domanských (sedlák č. 6), rod Možíšův (sedlák č. 8), rod Rozkošných (podsedník č. 39), rod Brázdův (sedlák č. 49), rod Kozákův (domkař č. 86), tedy dohromady sedm rodův.

Bohumír Indra:

Dům a špitál hranických Bratří.

Hraničtí Bratři měli už v šedesátých letech 16. století svůj sbor u Veličky. Vrchnost Bratřím přála a všemožně je podporovala jako své nejlepší poddané, a také Br. Jiří Strejc, správce hranického sboru, požíval u ní velké vážnosti a přízně. Bratři, usazení dosud většinou jen na předměstí, nacházejí v té době četné přívržence i ve městě a jejich obec vzrůstá i silným přílivem pronásledovaných souvěrců z jiných panství. Roku 1559 kupují »Bratři a společnost jejich, kteříž u města Hranic jsou,« jak praví zápis v registrech trhů, ku potřebě svého pohřbu »i jiných některých z obce města tohoto, kteříž k tomu milost jmíti budou,« kus role jdoucí k kostelíku a již r. 1568 rozšiřují svůj *hřbitov* o kus zahrady, koupené »při pohřbu bratrském a pro pohřeb bratrský« (obširněji srov. Z. k. XVIII, 49 a d.). Roku 1581 získávají pak spolu s mnoha jinými výsadami výslovné stvrzení svobodného užívání pohřební zahrady a pochovávání mrtvých těl.

Sbor bohatne četnými peněžitými i pozemkovými odkazy bohatých Bratřím, z nichž mnozí zaujímají nejpřednější místa ve správě města. Roku 1568 koupil Petr Štemberský paseku pod Křivým chodníkem k domu a sboru hranickému na ten způsob, aby užítkově z ní byly brány ke sboru, ale roku 1584 z křesťanské lásky své pustil a daroval ji Bratřím za vlastní. Kateřina Koželužka darovala r. 1583 ke sboru hranickému a domu bratrskému z dobré vůle své a z lásky křesťanské zahradu s štěpnicí, ležící na helfenštejnských gruntech pod Křivým chodníkem. Vymínila si však, přišlo-li by na Bratři nějaké pokušení, že by se jinam odebrali museli, aby peníze za tu zahradu mohli vzít s sebou. Hojné jsou v té době peněžní odkazy, mnohdy značně vysoké.

Sám Jan mladší z Žerotína, hranická vrchnost, koupil ke sboru dílec role od Drahotušských a daroval Bratřím grunt vedle sboru se zahradou na špitál. Přízní své vrchnosti získávají r. 1581 písemného stvrzení výsad bratrského domu, sboru a jeho příslušenství, jež osvobozeny ode všech daní a povinností. Správcové a jejich pomocníci mohou svobodně provozovat řemesla i obchod, držeti svobodnou školu, puštěna jim odumrtí i svoboda kšaftování, a výsady tyto rozhojneny ještě r. 1584.

V osmdesátých letech 16. stol. drží tak Bratří sbor a dům bratrský u Veličky, s rozsáhlým příslušenstvím pozemkovým, k nimž brzy přibyl bratrský špitál, rovněž svobodný všech dávek. Z těchto bratrských objektů, ležících vedle sebe, v těsném sousedství bratrského sboru u Veličky, jediný sbor přečkal bouřlivé doby a stojí tu podnes; renovován r. 1924, slouží opět církvi českobratrské. Bratrský dům i špitál zanikly.

O *bratrském domu* u Veličky máme zprávy už v nejstarších dochovaných městských knihách hranických. Roku 1566 kupují Bratří kus role Jana Tichého tkalce k domu bratrskému k užívání. Tichý pustil při tom koupeném kusu role za roční poplatek volnou cestu přes svou roli »napříč, co by mohl vozem jeti«. Bratří upravují přístup i s druhé strany. Téhož roku 1566 kupují od Jakuba Tichého ševce záhon role tak široce, jak jsou mezníky vyměřeny, »aby se mohlo volně tady jeti od domu a k domu bratrskému«, a brzy potom r. 1569 kupují k domu bratrskému také ostatek role Jana Tichého tkalce. Bratrský dům sloužil v té době za obydlí správce sboru, jeho pomocníka i čeládky školní, protože však brzy nestačil všem úkolům, použili Bratří i jiných objektů pro své účely. Starý dům bratrský u Veličky byl ještě obydlím posledního správce sboru Br. Václava Preysa a četné jeho rodiny, za mansfeldské rebelie byl však spálen a zanikl zcela r. 1628, kdy spolu s jinými spálenými a zničenými grunty byl stržen a jejich místa pojata do knížecí zahrady, tehdy založené.

Byla sice vyslovena domněnka, že tímto někdejším starým domem bratrským z doby předbělohorské je budova čp. 178, přistavěná k dnešnímu českobratrskému sboru (viz Zk. XX. 71, XXII. 59 a d.). Ukázal jsem však jasně (Zk. XXI. 12 a d.), že domek čp. 178 byl přistavěn ke kostelíku (býv. sboru) teprve po jeho zrušení a přeměně v solnici po r. 1780, neboť je přistavěn na jeho průčelí, na zazděný hlavní vchod. Sloužil za obydlí solnímu. V článku otiskl jsem také dva obrázky Gallašovy. Jeden, zobrazující kostelík sv. Šebestiána (býv. sbor) k r. 1750, ještě bez této pozdější přístavby, a jiný, zobrazující zrušený kostelík r. 1811 jako solnici s přistavěným domkem. Na prvním obrázku k r. 1750 (Gallaš jej pořídil podle starého obrazu r. 1810) vidíme kostelík sv. Šebestiána ještě v plné slávě, původní vchod v průčelí i kruhové okno nad ním, na druhém jsou již zazděny a zakryty přistavěným domkem čp. 178. Věrohodnost obou obrázků potvrzuje i místní ohledání, neboť obrysy zazděného okna a bývalého vchodu jsou podnes patrné v domku čp. 178 u schodů na půdu a na půdě samé i na kůru českobratrského sboru. U hranických historiografů není v té věci sporu. Uvedu aspoň novějšího Scholze, který ve svých Památkách města Hranic r. 1864 popisuje býv. kostelík sv. Šebestiána jako solárnu p. Stummera. Podle

něho sloužilo přestavěné presbyterium, jak je vidíme na obrázku z roku 1811, rovněž za sklad soli, o druhé přístavbě, domku čp. 178 píše: Ku vchodu hlavnímu (kostelíka), jenž se zazdil, *přistavěné* jest obydlí nynějšího expeditora soli. Také staré gruntovnice hranické z r. 1822 označují domek čp. 178 jako »Wachthaus bey der Salzniederlage in der Klichauer Vorstadtgasse«, náležející vrchnosti, neboť k tomuto účelu byl postaven.

Ani nízké popisné číslo 178 nedrží jako důkaz starobylosti domku, který prý své číslo dostal r. 1770, takže by musel být vystavěn již před tím. (Z. k. XXII. 59 a d.) Je pravda, že r. 1779 bylo v Hranicích napočteno 338 čísel, mezi nimiž muselo být i nějaké čp. 178. Dnešní číslování domů v Hranicích nepochází však z r. 1770, nýbrž až z r. 1804. Tím celý důkaz starobylosti domku z čísla padá, neboť domek dostal čp. 178 roku 1804, nikoliv r. 1770. Ostatně ani první číslování domů v Hranicích nebylo provedeno r. 1770, nýbrž r. 1771. Při této prvé numeraci r. 1771 byly měšťanské domy v hradbách číslovány zvláště, domy na předměstí rovněž. Uvedu dva příklady: někdejší měšťanský dům pánů Chorynských na hlavním náměstí, náležející měšťanu Křenkovi dostal tehdy čp. 88 (gr. kn. 4303, fol. 480), předměstský domek Františka Gallaše, otce J. H. A. Gallaše, dostal číslo 26 (gr. kn. 4305, fol. 491). Při druhé numeraci, jež provedena v Hranicích r. 1804 dostal dům Chorynský čp. 93, předměstský domek Gallašův čp. 170 a ta mají podnes. Měšťanské domy číslovány tehdy čísla 1—122, předměstské domy čísla 123 a výše. Na základě druhého číslování z r. 1804 založeny r. 1822 i nové gruntovní knihy Janem Zámorským, v nichž čp. 178, přístavba solnice, je výslovně uvedena jako domek hlídače solního skladu (gr. kn. 4310, pag. 623).

Hned vedle sboru a domu bratrského ležel *bratrský špitál*, dnes rovněž už neexistující, neboť byl zbořen r. 1624. Jak došlo k jeho zřízení je známo z listu Jana ml. z Žerotína, daného v Hranicích v pondělí po sv. Prokopu r. 1584. Žerotín jím potvrdil obdarování paní Anny Kropáčky z Nevědomí, již manželky své, dané hranickým Bratřím r. 1581 na sbor a dům, a přidal některé svobody. »A více tenž pan Jan« čteme tu kromě jiného »daruje kněžím a kazatelům k tomu sboru a domu dílec rolí od Martina Zemánka z Drahotouš koupený k svobodnému a pravému i s potomky svými užívání. Též grunt s zahradou od Kuny Tchořky koupený na špitál, k domu bratrskému připojuje a jej ode všech platů panských, obecních i zemských i jiných zaměstknání osvobozuje«.

O tomto gruntu Tchořčině napsal jsem již jednou, že jej *koupil* ke sboru na špitál Žerotín a listem z r. 1584 připojil k domu bratrskému. Cituji doslovný zápis z předměstských register, který nepotřebuje výkladu. »L. P. 1582 Jeho Mť pán pan Jan mladší z Žerotína a na Hranicích ráčil z lásky křesťanské grunt Kuny Tchořky koupiti k sboru hranickému za 300 zl., má se zavdati od J. Mti 20 zl. a placení po 8 zl. Avšak v tom gruntu ona sobě vymínila do vuole své, aby do smrti v tom seděla a po smrti má obrácen býti ke sboru buď pro špitál k záduší, aneb jak se jim Bratřím zdáti bude.«

Na základě gruntovních knih městských lokalisoval jsem bratrský špitál do bezprostředního sousedství bratrského domu a sboru u Veličky. Rozvedl jsem věc jenom stručně, abych ukázal nevěrohodnost tvrzení, že tímto bratrským špitálem je dnešní domek čp. 265 ve Hřbitovní ulici, zdobený sgrafity. Uvedl jsem nejstarší zápis o něm z předměstských register a nejmladší o jeho zániku a poznamenal, že také pořadí zápisu gruntu Tchořčina ve starých rejstrech odpovídá správně pořadí zápisu špitálu v mladších rejstrech, totiž hned za sborem a domem bratrským. Toto pořadí zápisové nám totiž bezpečně říká, kde který grunt ležel, neboť registra byla založena podle řadového pořádku, dům podle domu, jak ležely vedle sebe a každému vyhrazeno několik prázdných listů pro pozdější zápisy.

Grunt Tchořčin má v předměstských rejstrech D. II., uložených s jinými v zem. archivu v Brně, tuto typickou hlavičku: »Grunt Tchořčin. Kuna Tchořka má grunt zaplacený, komu se kdy prodá, má se tuto zapsati.« Tuto hlavičku zapsal písař v osmdesátých letech 16. století při založení register na fol. 430 a vyhradil gruntu 7 prázdných foliových listů. Podobně učinil u dalších gruntů, jejichž záhlavní tituly zapsal na fol. 437 (grunt Běty Heylky), f. 445 (grunt Václava Kostky) atd. Před gruntem Tchořčíným je hlavička domu a sboru bratrského na fol. 428, o němž písař pouze zapsal »Dům a zbor bratrský se vším příslušenstvím mají zaplacený a na to i poctivé obdarování jim dáno.« Vyhradil mu pouze dva listy, neboť tu nemohlo býti změn držitelů jako u jiných gruntů. Nejbližší zápis před sborem na fol. 421 (grunt Jakuba Sekaniny) má opět vyhrazeno 7 listů atd. Registra jsou tedy založena tak, aby pozdější změny držitelů, závazky na domech a p. mohly býti zapisovány pod patřičnou hlavičku domovní a byly tak pohromadě. Říká to ostatně sama hlavička gruntu Tchořčina, o který běží.

Pro lokalisaci jsou důležité jediné tyto záhlavní tituly gruntů z doby založení register. Pozdější zápisy, většinou německé a pocházející až z 18. století, k hlavičkám nepatří, což je zřejmé už z odvolacích znamení a j. Pravidelné zápisy změn a závazků na gruntech byly totiž v těchto rejstrech vedeny jen do let devadesátých 16. stol. Tehdy začal písař zapisovati opět jen do starých register, dosud zcela nepopsaných (t. zv. Třetích knih), uložených dnes v měst. arch. v Hranicích. Nová registra D. I. a D. II. (čtvrté knihy) zůstala tak skoro prázdná a byla později za třicetileté války s jinými městskými knihami (též CM I. a CM II.) uloupena Švédy; pamět o tom, zapsanou v rejstrech, jsem otiskl (viz Z. k. XXI. 95). Po vyplacení byla sice městu vrácena, ale zapisovati se do nich začalo až koncem 17. století, když Třetí knihy byly již zcela popsány. Při tom bylo už málo kde dbáno domovního pořádku, jak byl tituly domů při založení register zaveden (jedine u dvorů, mlýnů, je tu však stoletá mezera), neboť za dlouhých válek většina předměstských domů byla zničena a mnoho jich už vůbec neexistovalo. Z úsporných důvodů bylo využito všech listů a nové zápisy vepisovány pod staré hlavičky domů bez jakékoliv souvislosti k nim. Orientaci umožňují toliko odvolací značky a písařská znamení.

Kniha D. II., z níž jsem citoval zápis o Tchořčíně gruntu je pokračováním knihy D. I., obě pak jsou zbytky t. zv. Čtvrtých knih městských.

Podrobnějším studiem pak zjistíme, že obsahují toliko hlavičky gruntů předměstské čtvrti Motošín a Novosady, ležící za Veličkou, a že jsou založeny přesně podle řadového pořádku domů. Podobně s vlastním rejstříkem a foliováním byla založena zvláštní registra pro druhé předměstí, zvané Horní ulice a Předměstí, i samostatná purkrechtní registra pro měšťanské domy. Řadový pořádek domovní dodrželi i pozdější písaři při zakládání nových rejster. Souhlasí proto pořadí titulů gruntů rejster D. I. a D. II. téměř úplně (nových domů v té době je pouze několik a podle zápisů lze přesně zjistit, kde byly postaveny, ve městě odpadá) s pořádkem zápisovým v rejstrech sign. 57 z doby předbělohorské, z nichž jsem citoval nejmladší a poslední zápis o bratrském špitále podle sboru. Všimněme si aspoň několika domů kolem sboru. Zápis o »špitále bratrském podle sboru« je v reg. sign. 57 zapsán za zápisem o sboru bratrském, následuje grunt Ondry Heyle (f. 168), který jej držel po Janu Heylovi, ten po Bětce Heylce, další hlavička je grunt Adama Kostky, který jej drží po Václavu Kostkovi atd. V starých rejstrech D. II. je za sborem titul gruntu Tchořčina, z něhož špitál vznikl, další je grunt Běty Heylky, dále grunt Václava Kostky atd., pořadí zcela souhlasí. Také zápisy domovních titulů před sborem se shodují. Šest gruntů, jež ležely od sboru níže u Veličky a jež jsou v obou rejstrech zapsány ve stejném pořadí před sborem (grunt Jana Stařečka, Jana Vařeje, Matěje Černotského, Jana Cahla, Jana Oříška a Matěje Poláčka) bylo po vypálení za Mansfeldských pojata r. 1628 do nové knížecí zahrady zámecké, tehdy zakládané, o níž dobře víme, že ležela na pravém břehu Veličky hned pod sborem.

Jsou tedy hlavičky domů předměstí Motošín a Novosady v rejstrech D. I. a D. II. zapsány písařem při založení knih přesně po pořádku, dům po domu, tak jak vedle sebe ležely, a to od spodního konce předměstí proti toku Veličky. Proto také zápis gruntu Tchořčina je zapsán hned za sborem (v reg. sign. 57 je na témž místě »špitál bratrský podle sboru«), neboť ležel vedle něho. Také ostatní gruntovní rejstra městská jsou tak založena, jako všude jinde.

Městské knihy nám tak bezpečně lokalisují bratrský špitál, někdejší grunt Kuny Tchořky. Poslední zápis o špitále v rejstrech sign. 57, napsaný za sborem na místě Tchořčina gruntu, svým titulem »špitál bratrský podle sboru« to jenom zdůrazňuje. Výklad předložky »podle« v jiném významu než »vedle« je zde nesmyslný, neboť týž písař užil téhož výrazu »podle sboru« hned u sousedního gruntu Jana Stařečka, ležícího též vedle sboru ve správném významu (viz níže). Z tohoto nejmladšího a posledního zápisu o špitále se rovněž dovídáme, jak zanikl. Pamět praví, že letha 1624 v čas ležení lidu polského ve městě od Nového léta před masopust, to jest za 6 neděl ten špitál, kterýž již také k zpuštění přicházel a žádný se v něm nechoval, od toho lidu polského zbořen, dříví to do města a kvartýrův svých vozili a pálili. A tak tou příčinou ten grunt neb špitál v nic přišel.« Špitál tedy r. 1624 zanikl, byl úplně »v nic přiveden«, jako několik jiných opuštěných domků kol sboru (na př. Heylův). Už pouhý tento zápis vyvrací tvrzení, že by tímto špitálem mohl býti dům čp. 265 ve Hřbitovní ulici, ozdobený sgrafity z r. 1583 a stojící tu ještě dnes. Přečteme-li si dobře pamět,

nebudeme se ani diviti počínání »nepřátelských vojáků, kteří na počátku roku 1624 zpusťovali bratrský špitál, ale ušetřili domněle v sousedství položený bratrský zbor a bratrský dům, na které došlo až r. 1626, kdy byly obě budovy spáleny, aby se v nich neukrýval vojenský lid Mansfeldský, usilující o Hranice«. Poláci špitál nezpustošili, prostě chalupu rozbořili, aby měli dřevo na topení. Musíme si uvědomiti, že nepřátelské vojsko Mansfeldovo města dobývalo, kdežto katoličtí Poláci měli tu pouze císařem vykázané kvartýry. Leželi tu celý leden 1624 za kruté zimy a čekali na vyplacení žoldu. Dříví na topení v kvartýrech i ke strážím brali kde mohli nejbliže, nejvíce z opuštěných pikartských domů kol sboru, tedy i z pustého špitálu.

Aby ještě lépe vysvětlil rozdíl mezi Poláky a Mansfeldskými, uvedu aspoň zápis o sboru z týchž register. »Zbor bratrský. Letha 1626 při obležení města od lidu Mansfeldského, aby se v něm přechovávali a městu odtud škoditi nemohli, střelením z města do toho stavení spálen jest. A potom skrze to i grunt Jana Stařečka podle zboru ten čas vyhořel.« Sbor byl tedy spálen, sousední špitál byl však už r. 1624 v nic přiveden a jeho místo 1628 zabráno pro zámeckou zahradu. Zároveň máme tu zajímavý doklad o pravém významu slov »podle sboru«. Čteme tu výslovně, že vyhořelý grunt Jana Stařečka ležel podle sboru, a že od něho shořel. S touto pamětí, zapsanou u sboru, souhlasí přirozeně také pořadí gruntů v registrech, v nichž samostatné folio gruntu Jana Stařečka (f. 166) je před foliemi sboru (f. 167), a za tím je hned zápis špitálu bratrského podle sboru. Opakují, že oba zápisy s výrazem »podle sboru« jsou od téhož písaře, ze stejné doby a skoro vedle sebe.

Shrneme-li tedy všechny pramenné zprávy o špitále, zbývají nám tato fakta: Domek Tchořčin koupila Bratřím na špitál vrchnost, pan Jan mladší z Žerotína. R. 1584 jej listem připojil k bratrskému domu, což patrně ukazuje také písařova poznámka ve starých rejstrech u špitálu »1584 sprav se v hlavním zápisu a v manuálu dále«; ten se, bohužel, nedochoval. Špitál ležel vedle sboru, jak to dokládají předměstská registra a zápis z r. 1624 pak výslovně. Srovnáme-li malou cenu Tchořčina gruntu při prodeji se současnými cenami okolních gruntů, vidíme, že to bylo stavení mnohem menší. Ze zprávy z r. 1624 pak víme, že špitál byla budova valně dřevěná, hlavně proto došlo také k jejímu zboření a zničení, a brzy potom k úplnému zániku gruntu. Nemůže proto státi ještě dnes neporušená, a k tomu na opačném konci města, než kde ji máme v gruntovních doložkách.

Bohuš Vybíral :

Třebechovický příklad a hranický záměr rodáckých sjezdů.

Ve své stati Josef Heřman Galaš a pozůstalé rukopisy jeho, uveřejněné roku 1877 v Časopise Matice moravské,¹⁾ vzpomněl Karel

¹⁾ ČMM, IX, 105—135.

Šmídek uznale také Gallašova spisku pro pořádání rodáckých sjezdů v Hranicích. Ale stejně jako Šmídek, omezyly se i pozdější zprávy o této věci pouze na podání stručného obsahu jenom některých částí Gallašova rukopisu. Tak je tomu ještě i v poslední z nich, která vyšla v Přehledu ze dne 23. února 1940 s nápísem Gallaš o sdružování Hraničanů. Nehledě k tomu, že se tímto způsobem nevystihl ani celý obsah Gallašovy výzvy, zůstala tu úplně nepovšimnuta skutečnost, že Gallašův spisek vznikl zřejmě z vnějšího popudu a že se jeho autor opíral značně o cizí předlohu, přizpůsobuje ji vlastně jenom místním hranickým poměrům. Nebude tedy zbytečné, přihlídneme-li k této věci znovu.

*

Roku 1816 a 1821 konaly se v Třebechovicích první dva sjezdy tamních rodáků, a oba došly svým uspořádáním, průběhem i významem značné pozornosti, jak tomu bylo ostatně i při sjezdech pozdějších. Všude se o nich mluvilo, tehdejší tisk o nich obšírně referoval, a též i muži rázu Jos. Dobrovského jim věnovali pozornost. Gallaš četl jistě se zájmem hned onu obšírnou zprávu o prvním třebechovickém sjezdu, kterou přinesl roku 1817 německý časopis Hesperus,²⁾ jehož byl Gallaš spolupracovníkem. Ale i kdyby tomu tak nebylo, dostala se určitě do Gallašových rukou o něco později česká zpráva o onom sjezdu. V Rozmanitostech, sbírce všeho užitečného a obveselujícího k šlechtění srdce, vybroušení rozumu a obveselení mysli, kterou vydával v Praze Jan Hýbl, vyšel totiž roku 1818³⁾ Gallašův překlad Vynalezení neznámého ostrova aneb Příběhové Jiřího Pinesa, a bezprostředně před ním článek Zvláštní slavnost vřidnosti a lásky v Třebechovicích. Jako autor tohoto článku jest uveden Vendelín Dušek. Shoduje-li se to s pravdou a není-li to jenom jméno překladatelovo, pak pocházel i článek v Hesperu od Duška, neboť obě vzpomenuté zprávy jsou jak obsahově, tak také celým svým uspořádáním téměř naprosto shodné. S věcného hlediska je tedy lhotejno, které z obou těchto zpráv Gallaš použil jako své předlohy, ale jazykové shody mluví pro Duškův článek v Rozmanitostech, jehož se i my zde přidržíme.

Úvodem podává Dušek stručný popis Třebechovic, v nichž »užil blažené útěchy uprostřed slavného shromáždění samých rozených Třebechovičanů, ježto povolání a povinnost do rozličných zemí rozptýlily, v tom čase ale zase je krásný svazek vřidnosti a lásky bratrské v otčině jejich spojil.« Poté chválí třebechovické rodiče, že nenutí — jako leckde jinde — děti od útlého mládí k výdělečné práci, nýbrž že je posílají pilně do školy, o jejíhož učitele řádně pečují, že je dávají učit hudbě a poprávají jim volného času pro cvičení těla, hry a zábavy na čerstvém vzduchu, a že je, pokud jenom trochu mohou, posílají na studie. Proto je z Třebechovic mnoho významných mužů,

²⁾ Str. 129—135 a 139—142. Dnes jest tento článek přístupnější v českém překladu Antonína Svobody ve Vlastivědném sborníku Staré Třebechovice r. IX, str. 7—11, r. X, 6—9, r. XI, 14—16, r. XII, 9—10.

³⁾ Sv. I, str. 23—39.

jako: Bonaventura Pitter, bývalý prelát rajhradský, Jan Nepomuk Sedláček, guberniální rada a správce státních statků na Moravě a ve Slezsku, Jirí Prokop rytíř z Lilienwaldu, doktor svobodných umění, filosofie a medicíny, Jan Theobald Held, doktor medicíny, Hynek Held, bývalý královský polský komoří a major tělesné stráže, V. Držmíšek, dvorní kaplan v Schönbrunnu a m. j. Zvláště mnoho je z Třebechovic kněží. Novou pobídkou, aby třebechovické děti chodily hojně na studia, bude jistě zvláštní slavnost vlídnosti a lásky, která se tam konala ve dnech 16. až 19. růžence (t. j. července) roku 1816 z podnětu Jana Bílého, faráře v Nové Pace, v dohodě s guberniálním radou Sedláčkem a rytířem z Lilienwaldu. Původní pohnutkou k této slavnosti byla prostě touha, aby se bývalí třebechovičtí studenti po letech zase na chvíli doma sešli a prožili několik příjemných dnů ve společných vzpomínkách na mladá léta, ale za přípravných prací, a pak i při slavnosti samé se uplatnily i některé jiné myšlenky, které jí daly hlubší význam.

V předvečer slavnosti uvítali přibylé hosty místní duchovenstvo a celý magistrát, zatím co »slavná střelba z hmoždírů, zvuk bubnů a trub zvěstovaly radost obyvatelů nad jejich příchodem.« Pozornost Třebechovických se projevila také tím, že se po všechny tři následující slavnostní dny zúčastňovalo duchovenstvo, zasloužilý učitel Václav Čížek a některý člen magistrátního sboru společně tabule. Ba obstaralo se i dovolení, aby se rodáckého sjezdu mohli zúčastnit třebechovičtí bohoslovci a gymnasisté, studující v Hradci Králové.

O průběhu slavnosti vyjímám z Duškovy zprávy toto: Dne 16. července ráno šli účastníci v slavnostním průvodu do farního chrámu, kde po kázání známého kazatele Josefa Šimona, děkana z Týniště, který také vzpomněl všech zemřelých studovaných Třebechovičanů, sloužil nejstarší účastník s asistencí mladých třebechovických kněží mši. Potom vykonali hosté oficiální návštěvy, načež následoval společný oběd. Při tom »se uzavřelo, aby se mluvilo česky, by také i ti, kteří by se zdráhali cizím jazykem mluvit, všeho obveselení a kratochvíle oučastní býti mohli.« Po obědě se chodilo po všechny tři dni na procházku v místa v mládí oblíbená a večer následovalo stolování »obzvláště veselé a radostné, poněvadž se jednomu každému uložilo dle pořádku příhody života svého vypravovati. Každý večer těch tří dnů zavzněla po skončení každého takového popsání života libá hudba na foukací nástroje«.

Dne 17. července ráno navštívili hosté školu, kde je uvítalo za všechny žáky děvče »způsobitou českou řečí«. Učitel vyvolal několik žáků, aby se pochlubil jejich prospěchem a novopacký farář rozdával dospělejším školákům modlicí knížky, menším pak obrázky s nápisem: Na památku 16., 17. a 18. růžence roku 1816 shromážděných synů třebechovických. Týnišťský děkan povzbuzoval pak děti k pílí a mravnosti, klada jim přítomné za vzor. Nato se šlo zase do chrámu, kde sloužil nejmladší farář z přítomných, Josef Zauner — který tehdy býval v Sloupě na Moravě — rekviem za zemřelé spolužáky a přítubzné. Den před tím přivezl doktor Held z Prahy rekviem od Vítáška,

kteří Třebechovičtí ihned nacvičili a při mši přednesli. Odpoledne byla celá společnost hostem měšťana Josefa Nedomy a při přátelské zábavě se usnesla založiti stipendium pro chudého třebechovického studenta.

Třetího dne dali účastníci sjezdu připravit dobrý oběd pro 32 místních chudých a darovali mimo to každému z nich zlatku. »Poněvadž ale přes sumu, kterou mnozí k zapravení všeobecných útrat svobodně dohromady složili, ještě 100 zlatých přebývalo, poslala je společnost do Prahy c. k. městskému hejtmanství, by je k dobrému cíli obrátilo.«

Před všeobecným rozloučením se společnost usnesla, aby se takovéto schůzky konaly každých pět let.

Dne 19. července konečně dali ti, kdož z účastníků ještě v Třebechovicích zůstali, na zahradě Pittrova rodného domu pod starým kaštanem, který tento učený prelát před více než 60 lety zasadil, připravit snídani, při níž se vzpomínalo hlavně Pittrových zásluh o rodiště. Pak odevzdala společnost magistrátu 1.000 zl. jako jistinu, za kterouž se rozhodla zakoupiti krásně položenou zahradu, »aby se z ní vyplývajícím úrokem nejhudšímu a nejlepšími vysvědčeními zaopatřenému třebechovickému studentovi dle času pomáhalo«. Tuto částku rozmnožil pak ve čtrnácti dnech dvorní kaplan Držmíšek, který se nemohl pro nemoc sjezdu zúčastnit, dalším darem 100 zl., společnost projevila pak úmysl ročně k úrokům ještě něčím přispěti, aby se dostalo pomoci několika studentům.

Jinou trvalou památkou na první sjezd třebechovických rodáků měla býti pamětní kniha, kterou založil týnišťský děkan Josef Šimon a do níž zapsal jednak zprávu o první této zvláštní slavnosti vlídnosti a lásky v Třebechovicích, jednak jména všech bývalých studentů se stručnými životními daty. Kniha byla odevzdána magistrátu a každý třebechovický student měl po skončení gramatikálních škol právo se do ní zapsati.

(Pokračování.)

Dr. Miloš Záleský:

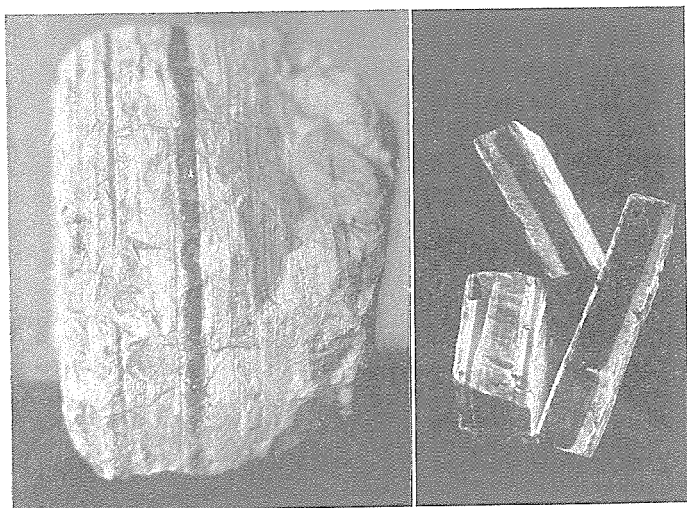
Opál menilit od Dolních Nětčic.

(S p ů v. o b r á z k y.)

U Dolních Nětčic (okres Lipník n. B) nalézají se břídlíce s opálem menilitem (menilitová břídlíce). Výskyt menilitu u Dolních Nětčic jest uváděn v literatuře: dr. E. Burkart: Nerosty okolí Hranic a Lipníka n. B. (Záhorská kronika, roč. XIX.) V téže publikaci je ze zdejšího okresu uveden též od Hlínka. Symře a Soběchleby jsou další naleziště (R. Kout, str. 2, Vlastivěda moravská, 1919). U Dol. Nětčic na polní parcele »Hájek« lze v hlíně na povrchu nalézti hezké ukázky této.

břidlice prostoupené vrstvičkami tohoto opálu. Ukázky menilitu v této končině sbíral a laskavě mi zaslal p. učitel Jan Gogela.

Menilitové břidlice dle mapy Dr. K. Zapletala: Geologická mapa Lipenska a Hranicka (Záhorská kronika, str. 71, ročník XVI) zasahují do politického okresu Hranice od jihu a jsou zaznamenány na uvedené mapě z okolí Soběchleb, Nětčic, v oblasti Paršovic a táhnou se odtud zase směrem severozápadně od Kelče. Dále jsou tu zaznamenány východně od Hranic (západně od Špiček).



Opál menilit od Dol. Nětčic. (Orig. foto Dr. M. Záleský.)

Ukázky zaslané mi p. učitelem Gogelou jsou tyto:

1. Vrstvičky opálu prostupujícího břidlici již zvětralou jsou až tři milimetry silné, barvy špinavě bílé až černé, v některých částech vedle sebe velmi hustě vrstvičky světlešedé. Ukázka tato je na obrázku vlevo, jest asi 6 cm široká a 8 cm vysoká.

2. V částečně zvětralé břidlici 15—18 mm široká vrstva opálu šedohnědá, mimo to vrstva cca 1 mm tlustá. Obě vrstvy jsou na ukázce posunuty v jedné části o vzdálenost 5 mm.

3. Vrstvy šedohnědého opálu šířky 7½, 4, 8, 2 mm v podlouhlé i hranaté kusy rozpraskalé ze zcela zvětralé břidlice. Není to profanace odborné zprávy, řekneme-li, že tyto kousky neobvyčejně připomínají kousky cukroví, zvláště při pohledu svrchu. Tyto kousky jsou na obrázku vpravo.

4. Kousek břidlice prostoupený hustě velmi tenkými vrstvičkami barvy špinavě bílé. Některé ukázky vůbec jsou prostoupeny velmi hustě tenoučkými vrstvičkami opálu.

V uvedených ukázkách jest opál zbarven černě, šedohnědě, světlešedě, špinavě bíle. Všechny ukázky ty jsou uloženy v mé kolekci nerostů okresů Lipník n. B. a Hranice.

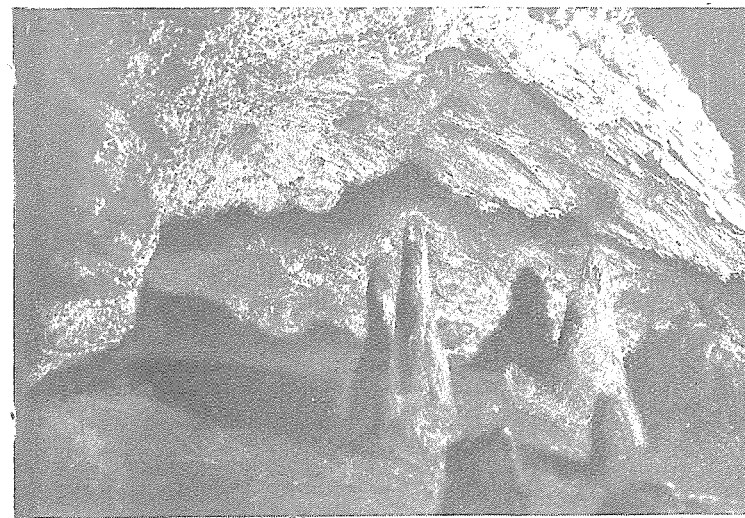
Na zmíněné končině »Hájek« přichází opál s břidlicí více méně zvětralou na povrch. Jelikož kusy bývají hlinou ušpiněny, je nutno je pečlivě ohledávati.

Dodatek: V literatuře se uvádí opál menilit též od Hlinska. Žádal jsem domácí tamější žáky realky i p. řídícího učitele Smékala, aby mi nějaký dle fotografií zaopatřili. Avšak jak tato akce tak i vlastní hledání bylo bezvýsledné. Upozornil jsem na věc i žáky. A tu konečně přinesl mi žák primy Karel Brázda ukázku: tři kousky břidlice s vrstvou opálu šedohnědého (6—11 mm širokou). Mimo tuto vrstvu lze pozorovati v ukázkách nesouvislé zpřetrhané vrstvičky stejně zbarveného opálu užší než 1 mm. Nález se stal na katastru obce Hlinska, u silnice k Lipníku n. B. pod stěnou skalní, před zákrutem k nejv. bodu silnice nad lomy. Lomy Mikův a okresní dle řídícího učitele Smékala patří ke katastru Hlinska. Jmenovaný studující našel ještě větší kus souvislý, který tehdy (r. 1940 v květnu) zahodil na místě nálezů. Dle mapy K. Zapletala (»Záh. kronika«, 1933) menilitové břidlice až do Hlinska nezasahují.

Josef Chromý:

Soptící krápníky.

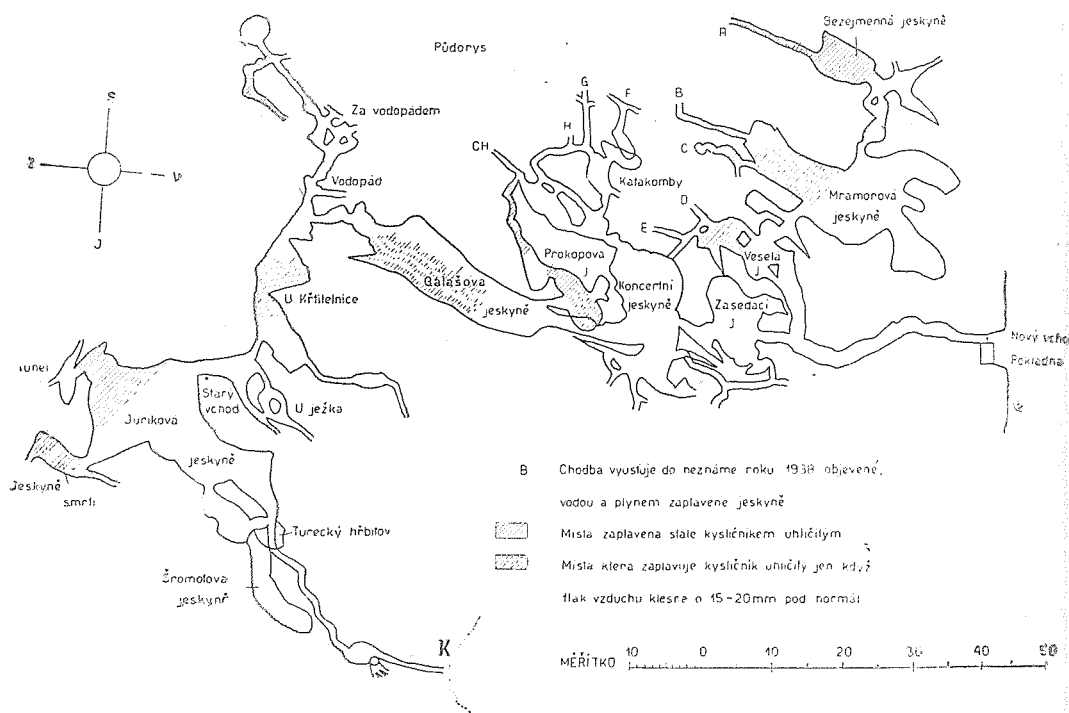
Důležité a zajímavé průzkumy v dosud málo probádaných zbrašovských aragonitových jeskyních provedl v roce 1940 univ. docent Dr. Josef Kůnský za pomoci univ. docentů Dr. J. Kašpara a Dr. Málka.



Turecký hřbitov.

Výsledky jejich badání uveřejnil Dr. Kůnský pod názvem »Soptičí krápníky« v obrázkovém čtrnáctideníku »Naší přírodou« v čísle 20, roč. IV., dále v »Časopise turistů« roč. 1940—L II, a »Českém slově« ze dne 12. XI. 1940.

Také dosavadní pracovníci v jeskyních za vedení objevitele jeskyní podnikli další výzkumné práce a to počínaje od »Křtitelnice« směrem na jihovýchod a ve stejném směru od »Tureckého hřbitova«. Zde



Plán zbraslavských aragonitových jeskyní.

ve vzdálenosti asi 15 m nachází se propadlina a za ní začíná značně hlinou zanesená chodba, jejíž dno stále stoupá, takže stoupání chodby dosahuje sklonu až 65°. Povrch suché, hlinité náplvy je promísen kusy rezavě nažloutlé krápníkové usazeniny. Průkop je proveden při samém stropě prostory. Šířka nanesené náplvy dosahuje místy až 5 m. Průkopem vane silný průvan, což svědčí o tom, že v blízkosti se nacházejí jedna neb i více větších prostor značně rozlohy. Na existenci těchto prostor lze usuzovati tím spíše, neboť právě pod dřívě uvedená místa ve stráni na levém břehu řeky Bečvy směřují tam se nacházející a hluboko do ní zabíhající, dosud kameny a hlinou ucpané trhlíny.

Tajný sklep habánský.

V Uhřicích je blízko panského dvora kopec; říkají mu Ramenov. Na jeho úpatí stojí chaloupky, ale na kopci samém neroste ani tráva. Tož říkali lidé, že tam cosí musí být.

Staříček Mráz vykládali jednou o tom kopci pěknou věc. Tak prý jednou seděli u studánky na pravém svahu toho kopce. Byly žně a staříček vlekli na trakaři pěkných pár kop povřísel na pole. Měli žízeň a tož se u té studánky chvíli zastavili. Najednou stál před nimi jakýsi starý pán, celý vypremovaný a ptal se jich, proč si hoví, když je tolik práce. Myslili si staříček, že je to někdo z kanceláře a polekali se.

Řekli tedy, že mají žízeň a že se šli napít. »Tak ti dám napít vína,« nato ten milostpán. Švihl prutem do země, ta se rozevřela a po schodech oba sešli dolů. Zem se zase za nimi ihned zavřela. Došli do jakéhosi sklepení. Tam stály velké sudy se starým vínem a bečice se stříbrnými i zlatými penězi. Starý pán načepoval Mrázovi do zlatého poháru vína, jež jim chutnalo jako žádné jiné. Staříček poděkovali. Pán je napomenul, aby se nikomu neopovážili nic povídat, že v kopci je začarovaný habánský sklep, a ten sám že vyjde na světlo, až bude nejhůře. Pak si směli staříček ještě vzít pět zlatých dukátů, zatočilo se jim v očích a už seděli zase u studánky. Ale pět dukátů v hrsti jim potvrzovalo, že se jim to nezdálo.

Staříček Mrázů uměli mlčet, ale jednou na hodech přebrali a o habánském sklepe se dověděla celá dědina. Tož kopali potom lidé v tom kopci, dost daleko se prokopali, ale pak vždycky narazili na kámen, na kterém to zadunělo, na nějž se však nemohli nijak dostat. Tož je habánský sklep až do dneška neporušený a jeho bohatství čekají, až bude nejhůře. (Z Uhřic.)

Bílá paní.

Strýc Kapavík šel kdysi pozdě z lesa. Už byl skoro u Dřevohostic, když tu ho zastavila postava, zahalená v bílém rouše. »Nic se neboj,« řekla mu, »jsem zakletá duše, a ty mne můžeš vysvobodit. Pomodlíš-li se tu sedm pátků sedumkrát růženec, budu vysvobozena a tobě se odměním.« Jak byl strýc polekaný, slíbil to. Bílá paní ho ještě upozornila, že nedodrží-li slib, zle se mu povede. A zmizela.

Domů došel strýc neveselo. Stará se ho ptala, co je tak pobledlý a zamařený. Vymlouval se, vymlouval, ale tetka měla hubu jak meč a brzo musel s barvou ven. Polekala se i stará a na druhý den ho vypravila na faru. Tož strýc Kapavík se svěřil panáčkovi a ten, že slib musí splnit. Dal mu dotýkaný růženec a poučil ho, jak se má při modlení chovat.

Do pátku nebyla se strýcem řeč. Večer mu jektaly pěkně zuby, když poklekával u křoviska před dědinou. Jak odříkal první růženec, uslyšel za sebou strašný hluk. Ohromný černý pes s ohnivou tlamou začal běhat v kruhu kolem něho. Jak doříkal druhý, už kroužili kolem něho dva psi. Strachy upustil růženec. Hned po něm oba psi skočili, ale přece ještě se mu podařilo růženec uchytil, psi se zarazili a zavylí. Strýc strachy zavřel oči a honem pospíchal s modlením. Šťastně pak doříkal všech sedem růženců a uháněl domů. V noci se mu zjevila bílá paní a děkovala mu.

Druhý pátek také dobře minul. I třetí a čtvrtý, a už se strýc těšil, že všechno dopadne dobře. Zbývalo už jenom si odbýt poslední pátek. Ale ve čtvrtek byla robotna na panském. Strýc si vzpomínal na spoustu načaté práce na svém a byl nevrlý. Pohádal se s drábem, odmítl mu a když ho dráb přetáhl lískovkou, vrhl se na něho a spořádal ho tak, že milý dráb zůstal ležet. Strýce chytli a ten si poseděl tři dny na oslu. Když ho propouštěli a mušketýr mu ještě sázel pětadvacet na pamětnou, vzpomněl si strýc s hrůzou na bílou paní. Jak šel večer domů, bílá paní se mu u keře opět zjevila a naříkala, že je na dalších sedem set let zakleta. (Z Dřevohostic.)

Žebrák čarodějem.

Za stara chodíval po Záhoří jakýsi žebřák, byl prý až z Netalie. Dostal se k nám za vojny se sardiánským potentátem. Ten žebřák měl blýskavé oči, kterýma dovedl urknout. Všechny hospodyně se ho bály. Dovedl taky léčit uhranutý nebo jinak onemocnělý dobytek. Uměl dělat zlé povětrí a přivolat krupobití právě ve žňa. Když se podíval na ženskou v naději, bývalo děcko vždycky jakési nevydařené. Tak chodíval po celém kraji a živil se milosrdenstvím lidí. Kdo mu nedal almužny, mohl být jist, že se mu cosí nedobrého přihodí. Vyptané peníze utápěl u žida v breberce. Až jednou zmizel, jako když se po něm zem slehne. Vyprávěli si lidé, že prý si ho odnesl nečistý duch. (Ze Lhoty.)

Zakletý myslivec.

V lese u Jizernice se objevuje za poledne zakletý myslivec. Když prý byl živ, proháněl hrozně pytláky a s některými zatočil tak, že vůbec ztratili chuť na zvěřinu a odstěhovali se za hřbitovní zeď. I na vlastní ženu nebyl dobrý a tak po smrti musí strašit.

Jednou šel taky Francek Dohnalů v pravé poledne do lesa. Nesl tam oběd uhlířům, kteří tu měli milíře. Na pokraji lesa potkal myslivce, který nesl pod paží zajíce. Pozdravil ho, ale ten nic. Podíval se mu Francek lépe do obličeje a polekal se hrozně jeho skelných očí. Přiběhl, sotva dechu popadaje, mezi uhlíře, a vyprávěl jim svou příhodu. »A nebyl to loučský Šubrt?« ptali se Francka. Ale ten pravil: »Nebyl, toho já dobře znám,« pravil. — »Tož to byl opravdu ten nešťastný.« (Z Jezernice.)

Pohřbení za živa.

Za napoleonských válek byla v zámku ve Veselíčku nemocnice. Vojáci tu umístění umírali houfně. Byli pochováváni hromadně do sáchet a zasypáváni vápnem. Tu šel jeden chalupník, jménem Krystýnek, po tratích Na podchrastí u Tupce. Potkal dva mladé muže ve vojenských stejnokrojích a ti ho prosili o kousek chleba a trochu vody. Ptal se jich odkud jsou a kam jdou. Oni mu vysvětlili, že byli za živa pohřbení s umrlými na cholery v šachtách. Jeden byl z Kozlovic a druhý z Pavlovic. (Z Veselíčka.)

Proč je na fazulích šev.

Jedna žena si vařila jednou fazole. Nabrala do hrnce vody, zatopila a fazole nasypala do vody. Nevšimla si, jak jedna fazole jí proklouzla mezi prsty na podlahu, že jedna slámka zůstala ležet na zemi, a jeden uhlík vyklouzl z pece. »To jsem měl štěstí, málem jsem uhořel na popel,« povídal uhlík. »I já unikla smrti o vlásek,« pravila slámka. »Ani ze mne by už nebylo nic,« dosvědčovala fazule, »rozvařila bych se na kašu. Ale tady nemůžeme zůstat. Musíme utéci do světa.« Ostatní ochotně souhlasili a hned se protáhli všichni škvírou pod dveřima.

Tak začalo jejich putování, ale brzy vzalo neslavný konec. Před stavením tekla potok. Jak přes něj? Tu slámka se položila přes oba břehy a oba zbylí poutníci měli přes ni přejít na druhou stranu. První šel uhlík. Rozběhl se, ale uprostřed nad potokem se strachy zastavil, neboť slyšel zblunkání vody. Nemohl ani sem, ani tam. Slámka naříkala, že ji popálí. A vskutku, slámka žár nevydržela, zlomila se ve dvě, a obě půlky odnesla voda. Uhlík zbluňk do potoka, zasyčel a bylo po něm. Fazule, která jediná dosud zůstala bez úhony, se dala na břehu nad neštěstím svých spoluvandrovníků do náramného smíchu. Smála se, až se za boky popadala a z toho smíchu praskla. To prasknutí jí sice zarostlo, ale takový šev mají od těch dob všechny fazole. (Ze Soběchleb.)

O bezhlavém muži.

Byla tmavá noc. Chýlílo se již k půlnoci. Po silnici od Hranic ke Stríteži už v značně povznesené náladě klusali strýc Stáhal. Prodali Straku, pili tedy lítkup u žida. Dostali za kravičku dobře zapláceno. Není divu, že si popřáli tolik čtvrtáček, až se jim všecko v hlavě mátló. Nohy se pod nimi podlamovaly. Aby nešli jako při pohřbu, pobrukovali si písničku. Když byli v nejlepším, přicházeli právě k fojtovému kříži. A tu znenadání, kde se vzala tu se vzala, po poli od pravé strany k cestě začala blikat světýlka. Jedno, druhé, třetí — a pak se to tam jenom hemžilo. No, strýček nedbali. »Dyt nejsem malé děcko,« rozumovali a šlapali dál. Klíp, klap, ozvalo se za nimi a hned nato hlas: »Kúlám, kúlám hlavu za Stáhalů, ách, ách, kde ju mám dat.« Panečku, strýc sebou cuklí a co viděli? Bezhlavý chlap válí ohnivou hlavu právě za nimi a zase volání: »Kúlám hlavu za Stáhalů, ách, ách, kde ju mám

dat. « Strýc se už nahřáli, a že byli pořádně nachmeleni, odsekli: »A tož, kdes ju vzal, tam ju dej!« Chlap i hlava se zastavili. »Děkuji ti, človče. Tolik roků tady bloudím a nikdo mi neodpověděl. Až tys mne vysvobodil,« pravil hlas. Světýlka zhasla, strašidlo zmizelo. Také tma zřídla a milý strýc vystřízlivěl. Dali nohy na ramena a domů přiběhli takřka bez dechu. Jejich stará měli potom celý týden co dělat, aby strýca z leku vykurýrovali. Bezhlavý chlap, ani světýlka se již na »fojtovém« neukázala. (Ze Stríteže.)

Skrytý poklad.

Jednou večer se staříček Hapala vraceli z besedy od bratra. Štrachali se pomalu do kopce, protože sedum křížků není žádná maličkost. Najednou, co to? U jejich stodoly hoří ohníček. Jdou blíž a vidí místo ohníčku velikou kupu zlata. Oči jim tím leskem přechází. V tom znenadání odkudsi zaštěkl pes. Ozval se rachot a poklad se propadl. »Počkat,« myslí si staříček, »však já tě dostanu«. Časně zrána jdou k stodole s motýčkou. Ale mohli se nemáhat jak chtěli, poklad nenašli. Časem na bohatství zapomněli a poklad čeká dále na svého objevitele. Snad druhému bude štěstí více přát. (Ze Stríteže.)

Strítežský vodník.

Vodník ze Stríteže dbával na parádu. Tak ho jednou uviděla vyparádněného tetka Šatánková. Byla sena a tetka sušila. Slunko pražilo, žizeň ji trápila, šla se tedy osvěžit k blízkému potoku. Zde se sešla se známou a trochu si skleply. Pojednou, jako by z vody vyrostl, objevil se v potoku hezký pán. Stál po kolena ve vodě a věšel po keřích pentličky. Tetce to nedalo a hned kurážně na něj, co je zač a co tu dělá. — »Jsem postríhač z Jičina,« zněla odpověď. Tetka nechtěla už být zvědava a obrátila se již k odchodu. V tom však zblůnk! Obě ženy sebou smýkly, otočily se — pána nikde. Jenom voda se mírně čeřila a pentličky na keřích se třepaly. Poznaly, že to byl vodník. (Ze Stríteže.)

O čarodějníkovi.

Nejen vodník, ale i černokněžník prý býval ve Stríteži. Bydlil v kopci, který byl blíže statku, v němž měli černou krávu. K těm černokněžník chodíval na mléko. Hospodářovému chlapci dlouho vrtalo hlavou, kde černokněžník bývá, poněvadž vždy zmizel jako pára. Dal si pozor a když odcházel, opatrně se kradl za ním ke kopci. Viděl, že zmizel pod keřem. »V tom něco musí být,« blesklo mu hlavou. Hajdy domů pro motýku, protože si vzpomněl, že tam, kde černokněžník zmizí, bývá poklad. Kopal, kopal a skutečně, hrnec plný zlaťáků. Protože byl hodný, štěstí mu přálo. Černokněžník však již více pro mléko nepřišel. (Ze Stríteže.)

Dr. Rudolf Hurst a Dr. Karel Svoboda: *Hrad Cimburk u Koryčan*. Jeho dějiny a stavební vývoj. Vydaly a ve vlastní tiskárně vytiskly Společenské podniky v Přerově. Cena 25 K. Je to krásná odborná monografie, věnovaná zříceninám hradu, ležícím na důležité turistické cestě z Brna přes Hříběcí hory do Uherského Hradiště. Prvý autor líčí v ní dějiny hradu a panství cimburského, druhý stavební vývoj hradu, jeho nynější stav, umělecko-dějinný a památkový význam. Doporučujeme.

Ladislav Štejgerle, Lipník n. B.: *Kapitoly z psychologie hluchoněmého dítěte*. Zvláštní otisk Revue, listu věnovaného otázkám vzdělání, výchovy a soc. péče o hluchoněmé, nedoslýchavé, nevyřečné, slepé, tělesně a mravně vadné. Nákladem sekce učitelů hluchoněmých při zájmovém odboru uč. vychovávacích a léčebných ústavů Jednoty učitelstva národních škol v Praze.

Nakladatelství »Pokrok«, Praha II., Havlíčkovo 22 vydalo: F. M. Bartoš: *Nové obrázky z našich dějin*. Osm statí shrnutých do nové knížky historika Bartoše je váženo většinou z dějin české reformace. Vykládá o počátcích české bible, o dvou německých diplomatech na dvoře krále Jiřího, o nejstarším grafickém listě s obrazem Husovým, o Komenském a Bilé Hoře, o muži, jenž pomohl do světa životnímu dílu P. Divíše, o díle Josefa II. a činnosti J. V. Jirsíka na Vatikánském konsile a zkoumá, co je pravdy v legendě o Růžovém paloučku. Autor zpřístupňuje mnoho zajímavých a cenných výsledků vlastních badání, rozptýlených jinak po učených časopisech.

Dále v Knihovně Pokroku vyšel další svazek — František Pražák: *Tvářiči Morava*, v níž je rovněž osm statí. U Aloise Mrštíka; Viktor Kamil Jerábek; U Otakara Březiny; Ferdinand Vach; trochu o Leoši Janáčkoví a j. Doporučujeme.

Frant. Novotný: *Národopisné obrazy z Moravy*. Autor, známý moravský sběratel lidových písní, zvyků a tanců, předkládá zde veřejnosti výsledek své dlouholeté sběratelské práce. V nynější době, kdy se zase vracíme k našim národním pokladům, přijde tato kniha jistě vhod všem knihovnám a spolkům vzdělávacím, též jako příručka pro pořádání nár. slavností. Každá knihovna, každý spolek i jednotlivec měl by tuto knihu mít ve své knihovně, její levná cena K 12.— to každému umožňuje. Objednávky vyřizuje Metoděj Lužný, knižkupec a nakladatel v Olomouci.

Nový román Bohumily Sílové *Stříbrný střevíček*, který právě vydalo nakladatelství Čin, je dalším svazkem edice Romány pro dívky, která si vytkla, že bude přinášet literaturu tvořenou z krás i strastí života i pravé lásky v něm. Stříbrný střevíček je prací, která si postavila určitý problém života dívky, dospívající z mladých snů k poznání opravdové skutečnosti. Není tu vysněného světa, v němž se zmitá mladý člověk, a z něhož často právě vlivem špatné četby nenalzává východiska. Mládí se nedá často vyvést z pochybené představy, ale lze mu ukázat cestu, po níž se má ubírat k lepšímu a radostnějšímu životu. Přemáhat všechny překážky, jež staví mládí do cesty život, prociťit všechny radosti, ale také přenášet se statečně v utrpení přes všechny strasti a při tom si být vědom toho, že i život má svou nepsanou zákonitost, již každý jedinec podléhá, je smyslem tohoto románů. Lucie v Stříbrném střevíčku je představitelkou statečného a bojovného mládí. Obálka a frontispice Nory Thuránské tvoří skusný rámeček hodnotného obsahu.

O lásce k rodné zemi, jak ji cítí a prožívá mládí, vypravuje nová knížka Bohumily Sílové *Čechy krásné, Čechy mé...*, kterou vydalo nakladatelství Čin. Je to knížka věnovaná české mládeži. Je vlastně deníkem žačky obecné školy Jany Lorové, která prožila kus svého mládí na českém venkově. Ta dvě léta, prožitá v české krajině, jsou zachycena v prostých záznamech dětského deníku, který je svědkem mnoha prostých, všedních i silných a utkvělých dojmů mladistvé duše. Městské dítě prožívá jinak své mládí než dítě venkovské, uprostřed volné přírody, při pohledech do krajinných dálek a v nespoutanosti dětských her. I venkovský život je jiný než život ve městě, spjatý zcela jinými sociálními poměry, přetvářkou a neupřímností. Kolik radosti poskytuje venkovský život chápajícímu dítěti je nejlépe vidět z toho, kolik dověd o něm vyprávět. Svět venkovského dětství je už v podstatě světem práce a úsilí. To právě činí z venkovského dítěte opravdového člověka, který je si plně vědom svého poslání. Prímý styk s pracujícími lidmi ve vsi, na polích, na lukách a v lese, pohled do života, v němž se střídají radosti i strasti, učí mládí poznávat jeho smysl, rozlišovat dobro od zla, pravdu od lži a upřímnost od přetvářky. Takové je

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.

Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

také posláni této milé knížky, kterou mladá autorka podává naší mládeži jako dar, který jim poskytne nejenom zábavu a poučení, ale především je naučí chápat život. Malířka Nora Thuránská zachytila množství zajímavých dojmů z dětství Jany Lorové a doprovodila tak obrazy věrně slova deníku.

Hanácká láska k půdě ve výtvarném umění. K chystanému dílu »Lidové umění na Hané«. V nejbližší době vyjde nákladem J. R. Bečáka ve Velkém Týnci u Olomouce velké národopisné dílo »Lidové umění na Hané«. Bude to, jak možno již dnes říci kniha, která jde při zpracování kulturní a kmenové tradice hanácké opravdu do hloubky. Při tom nás však seznamuje s obrazovými a namnoze krásnými barevnými reprodukcemi, jimiž k nám vedle hodnotných kapitol promlouvá opravdu kraj bohatý nejen úrodnou půdou, ale i nadaným a bystrým lidem. Na tomto díle si ceníme hlavně důkladnost a svěžest, s jakou je vypravována. Graficky je uspořádal a doprovodil obrazy akad. malíř Fr. Hoplíček, kniha však ukazuje barevné reprodukce obrazů Kašparových, Gardavské, Hoplíčkových, především však Mánesových. A při tom kniha je psána jednotlivými spolupracovníky, jež kolem sebe soustředil mladý Bečák, skutečně svěže a zajímavě. Upozornujeme předem na připravované krásné toto dílo, kdež budou kapitoly o kroji, o výšivkách, o hanácké písni, o lidových stavbách a j. psány od srdce. Nelze tedy pochybovat, že naleznou i druhá srdce otevřená a že dílo půjde na Hané skutečně od srdce k srdci...

Revue-revui Argus. Měsíčník »Argus«, revue populárně vědeckých článků ve stručném výtahu, vydávaný »Středoevropskou výstřižkovou kanceláří Argus«, zahájil v lednu svůj XVI. ročník.

Jest v nové pěkné úpravě a s bohatým obsahem. Revui lze obdržeti u všech větších knihkupců a nebo přímo v administraci »Středoevropské výstřižkové kanceláře Argus«, Praha—Smíchov, Smetanova č. 1. Roční předplatné 36.— K.

Upozorňujeme na publikace, které vydalo *Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu*. (K dostání u pobočky v Brně, Františkánská):

Jaroslav Dobrovolský: *Kreslení v prvouce* pro 1. a 2. postupný ročník. Čkm 1824, cena K 16.—

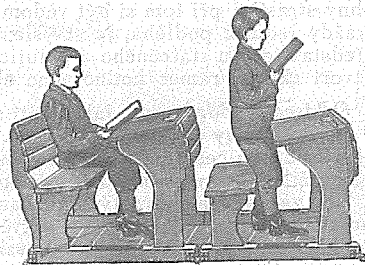
Karel Konvalinka: *Svět malíčkových*. 25 říkad a písniček ze stejnojmenné sbírky pro školy mateřské, obecné, intonační a rytmické. Pro jeden hlas a klavír. Čkm 1427, cena K 12.50.

Hudba a škola. Články a studie o hudebně pedagogické teorii a praxi. Uspořádal Adolf Cmíral. Čkm 1929, cena K 11.—

Školní nábytek

všech konstrukcí: dřevěné,
železné i z ocelových trubek
autogenicky svařovaných,
vyrábí

První odborný závod
školního nábytku



František Talla a spol.,

Cukrovarská 3, tel. č. 182.

Vlastní vynálezy. Prospekty zdarma.

Přerov